

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Факультет управління та бізнес-дизайну

Кафедра фінансів та бізнес-консалінгу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему «Формування системи управління фінансово-економічною безпекою
підприємства»

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

(код і найменування спеціальності)

Спеціалізація (за наявності) _____

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

(назва освітньої програми)

Виконав: студент групи МгЗФІБ-1-23

Богатир Д.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник Тарасенко І. О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Богатир Д. С. «Формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства»

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2024 рік.

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню теоретичних аспектів і обґрунтуванню практичних підходів до управління фінансово-економічною безпекою підприємства. На основі проведеного аналізу системи управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «ДАЙРЕКС» було розроблено рекомендації щодо її вдосконалення. Запропоновано основні напрями для покращення системи управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «ДАЙРЕКС» та створено концептуальну модель управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Визначено заходи для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, система фінансової-економічної безпеки, методика оцінки рівня фінансової безпеки, інтегральна оцінка, моделювання, стратегія, концептуальна модель.

ANNOTATION

Bogatyр D.S. "Formation of an enterprise financial and economic security management system"

Qualification work in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and the Stock Market." - Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, 2024.

The qualifying work is devoted to the study of theoretical aspects and justification of practical approaches to the management of the financial and economic security of the enterprise. Based on the analysis of the financial and economic security management system of "DIREX" LLC, recommendations were developed for its improvement. The main directions for improving the financial and economic security management system of "DIREX" LLC are proposed and a conceptual model of the financial and economic security management of the enterprise is created. Measures to increase the level of financial and economic security of the enterprise have been determined.

Key words: financial and economic security, system of financial and economic security, method of assessing the level of financial security, integral assessment, modeling, strategy, conceptual model.

ЗМІСТ	с.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства	8
1.2. Класифікація чинників фінансово-економічної безпеки підприємства	16
1.3. Особливості системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства та її структурні складові	22
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОВ «ДАЙРЕКС»	30
2.1. Загальна характеристика та оцінка майнового стану ТОВ «ДАЙРЕКС»	30
2.2. Аналіз фінансових результатів, рентабельності та оцінка фінансового стану підприємства ТОВ «ДАЙРЕКС»	35
2.3. Оцінка типу фінансової стійкості та діагностика ймовірності банкрутства ТОВ «ДАЙРЕКС»	52
Висновки до розділу 2	60
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОВ «ДАЙРЕКС»	61
3.1. Використання моделей оцінки ймовірності банкрутства в системі управління фінансовою безпекою підприємства	61
3.2. Методичне забезпечення процесу оцінювання рівня фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС»	66
3.3. Побудова ефективної системи управління фінансовою безпекою підприємства	71
Висновки до розділу 3	78
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність проблеми. Стійкий розвиток підприємства, стабільні результати його діяльності та досягнення цілей, що відповідають інтересам як власників, так і суспільства загалом, неможливі без створення та реалізації стратегії, яка в сучасній економіці залежить від надійної системи фінансової стійкості та безпеки підприємства. Ефективність роботи підприємств у ринковій економіці значною мірою визначається станом їх фінансів, що обумовлює необхідність аналізу питань забезпечення фінансової стійкості та безпеки. Навіть при високій прибутковості підприємство може стати об'єктом ворожого поглинання, якщо не приділяти достатньої уваги питанням фінансової стійкості та безпеки. Крім того, зростання темпів розвитку бізнесу призводить до більшої залежності від зовнішніх джерел фінансування, що може поставити під загрозу стабільність і самостійність у прийнятті управлінських рішень.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена, по-перше, необхідністю глибокого наукового аналізу та розробки системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства, виявленням факторів ризику, які впливають на зниження фінансової стійкості, та обґрунтуванням заходів для протидії цим ризикам; по-друге, визначенням оптимальної фінансової стратегії для забезпечення стабільності підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Огляд основних досліджень і публікацій. Проблема фінансово-економічної безпеки привернула увагу вітчизняних економістів порівняно недавно. В останні роки акцент зроблено на систематизації та концептуалізації цього поняття як наукової категорії, враховуючи різноманітність критеріїв, чинників і загроз, що впливають на фінансово-економічну безпеку підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства, а **предметом** – методичні підходи та практичні інструменти для забезпечення цієї безпеки.

В ході дослідження були визначені та вирішувалися наступні **завдання**:

- розкрити економічну сутність понять «фінансова» і «економічна безпека», «економічний потенціал підприємства», «фінансова стійкість» у контексті управління фінансово-економічною безпекою;

- узагальнити та обґрунтувати теоретико-методичні основи й розробити практичні рекомендації для створення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства;
- провести аналіз фінансового стану підприємства і оцінити ймовірність його банкрутства;
- дослідити основні проблеми та систематизувати фактори, що впливають на фінансовий стан та рівень фінансово-економічної безпеки підприємства;
- визначити передумови і створити концептуальну модель управління фінансово-економічною безпекою підприємства;
- розробити методичний підхід для аналізу загроз і можливостей, що надходять із зовнішнього середовища та впливають на фінансово-економічну безпеку підприємства;
- надати рекомендації щодо покращення фінансового стану та підвищення рівня фінансово-економічної безпеки;
- розробити концептуальну модель управління фінансово-економічною безпекою для ТОВ «ДАЙРЕКС»;
- оцінити рівень фінансово-економічної безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС» та обґрунтувати стратегію його забезпечення.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, статистичні дані, фінансова звітність підприємства, а також наукові й інтернет-джерела.

Наукова новизна отриманих результатів включає такі аспекти:

- вдосконалено науково-методичний підхід до формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах, який, на відміну від існуючих, охоплює етапи моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки, оцінки цього рівня та розробки заходів для його підвищення;
- розроблено систему чинників фінансово-економічної безпеки для підприємства з виробництва обладнання для будівельної галузі, що враховує глобальні чинники та специфічні галузеві аспекти.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. За допомогою економіко-математичного моделювання, методу експертного оцінювання та системного аналізу визначено інтегральний показник рівня фінансово-економічної безпеки підприємства,

ієрархію ризиків, що впливають на цей рівень, а також вплив змін кожної складової на можливий стан підприємства в умовах невизначеності.

Практична цінність отриманих результатів полягає у створенні практичних рекомендацій для підприємства щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки та розробки системи управління фінансово-економічною безпекою для ТОВ «ДАЙРЕКС».

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства

Фінансово-економічна безпека підприємства — це багатогранне поняття, що формується під впливом численних внутрішніх і зовнішніх чинників. Для забезпечення фінансово-економічної безпеки необхідно створити на підприємстві систему, яка дозволяє розробляти й впроваджувати рішення щодо управління пасивами, активами та ризиками. Важливим аспектом у цьому є формування оптимальної структури капіталу та аналіз її впливу на фінансовий стан підприємства, зокрема з точки зору порушення його стійкості й загроз фінансовій безпеці. Основою безпеки діяльності підприємства є програма раціонального використання доступних ресурсів, особливо фінансових, з акцентом на оптимізацію структури капіталу.

Другий важливий аспект управління фінансово-економічною безпекою підприємства полягає у впровадженні фінансового ризик-менеджменту, що дозволяє приймати більш обґрунтовані управлінські рішення в умовах економічної нестабільності. Це особливо важливо, оскільки стабільність розвитку підприємства залежить від рівня його захищеності від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. Зокрема, це загрози, що виникають через неефективні або застарілі методи управління, а також вплив глобальних економічних криз, нестабільність цін на ресурси, зміни в законодавстві та інші чинники, які негативно впливають на розвиток підприємства та важко піддаються прогнозуванню й управлінню. Це визначає потребу у створенні такої моделі управління фінансово-економічною безпекою, яка була б стійкою до кризових явищ і фінансових ризиків, забезпечуючи розвиток підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Фінансова безпека підприємства є невід'ємною складовою його економічної безпеки, що підкреслює важливість дослідження її сутності, ролі та значення в загальній системі економічної безпеки. Загалом під економічною безпекою розуміють якісну характеристику економічної системи, яка відображає її здатність працювати стабільно, розвиватися відповідно до поставлених цілей, а також у разі появи різних загроз (як внутрішніх, так і зовнішніх) — протистояти їм і відновлювати стабільність. Науковці

виділяють декілька рівнів економічної безпеки: міжнародну безпеку (глобальну, регіональну); національну безпеку (держави, галузі, регіону, суспільства); приватну безпеку, що охоплює підприємства, домогосподарства або окремих осіб.[1]

Важливе місце в системі економічної безпеки країни посідає економічна безпека суб'єктів підприємництва, які є основою забезпечення життєвих потреб населення та ресурсів для розвитку економіки. Економічна безпека підприємства, за визначенням українського науковця Бондаря В.І., є «комплексною характеристикою підприємства, що забезпечує його здатність стабільно функціонувати та розвиватися в умовах невизначеності, зберігаючи свою фінансову, виробничу та інформаційну незалежність від зовнішніх і внутрішніх загроз»[2, с. 45]. За словами іншого відомого дослідника, Лаппа О.М., економічна безпека підприємства «включає в себе систему заходів і механізмів, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування підприємства, ефективне використання його ресурсів і мінімізацію можливих ризиків та загроз»[3, с. 78]. Таким чином, економічна безпека підприємства не обмежується лише фінансовою стабільністю, а охоплює також всі аспекти діяльності, що можуть впливати на його життєздатність і конкурентоспроможність в умовах ринкової економіки.

Бондар В.І. розглядає фінансову безпеку підприємства як здатність підприємства стабільно функціонувати, зберігати фінансову незалежність та мінімізувати фінансові ризики, забезпечуючи ефективне використання фінансових ресурсів для досягнення своїх цілей у умовах невизначеності. Він визначає фінансову безпеку як стан, при якому підприємство здатне відновлювати свою фінансову рівновагу після фінансових криз або порушень у діяльності[2]. Лаппо О.М. розглядає фінансову безпеку як систему заходів, спрямованих на захист підприємства від фінансових ризиків, забезпечення стабільності фінансових потоків та підтримку оптимального рівня ліквідності. Водночас, він акцентує увагу на необхідності аналізу та управління фінансовими загрозами з метою збереження фінансової стійкості підприємства[4, с. 152]. Пономаренко О.М. підкреслює, що фінансова безпека підприємства полягає у здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами, працівниками, державою та іншими контрагентами, а також у підтримці необхідного рівня рентабельності та ліквідності. Він визначає фінансову безпеку як захист від загроз, що можуть призвести до фінансових втрат або банкрутства підприємства[5]. Гребенюк С.І. трактує фінансову безпеку підприємства через призму забезпечення стійкості його фінансових ресурсів, зокрема

через оптимізацію структури капіталу та ефективне управління фінансовими потоками. Він вважає, що фінансова безпека передбачає не тільки захист від зовнішніх загроз, а й запобігання внутрішнім фінансовим проблемам, таким як неплатоспроможність та високий рівень боргового навантаження[6]. Таким чином, більшість дослідників погоджуються, що фінансова безпека підприємства — це стан, який дозволяє йому безпечно і стабільно функціонувати, протидіяти фінансовим загрозам і ризикам, зберігаючи при цьому свою платоспроможність і фінансову стійкість. Однак, кожен із них акцентує увагу на різних аспектах, таких як ризик-менеджмент, управління капіталом, ліквідністю чи захист від зовнішніх загроз.

Поняття "фінансова безпека підприємства" дійсно має два основних трактування:

Фінансова безпека як стан захищеності інтересів підприємства.

Це трактування фінансової безпеки фокусується на забезпеченні захисту активів підприємства, збереженні його фінансових інтересів від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз. Йдеться про мінімізацію фінансових ризиків, таких як неплатоспроможність, крадіжки, шахрайство, фінансові махінації, а також від впливу економічних, політичних чи природних криз. Ю. М. Коваленко зазначає[7, с. 45], що фінансова безпека підприємства має забезпечувати стабільність фінансової діяльності і захист інтересів власників і акціонерів. І. О. Кірюхін визначає фінансову безпеку як захист від фінансових загроз, що дозволяє підприємству успішно функціонувати навіть в умовах фінансової нестабільності[8].

Фінансова безпека як стан ефективного використання ресурсів підприємства.

В цьому контексті фінансова безпека визначається через оптимальне і результативне управління фінансовими ресурсами для забезпечення фінансової стабільності підприємства та максимізації його доходності. Зважаючи на ефективність фінансових потоків, інвестування, управління борговими зобов'язаннями, це трактування підкреслює необхідність безперервного вдосконалення фінансових процесів для досягнення стійкого економічного зростання. М. А. Іванова вважає, що фінансова безпека передбачає стабільне функціонування підприємства, яке забезпечується через ефективне управління ресурсами[9]. Т. В. Бережна визначає, що для досягнення фінансової безпеки необхідно забезпечити високу ефективність використання фінансових ресурсів та мінімізацію фінансових витрат[10].

Особливу увагу доцільно приділити підходу до трактування економічної сутності фінансової безпеки, який є досить різноманітним серед науковців, оскільки фінансова безпека підприємства охоплює не лише економічні, а й організаційні, правові та соціальні аспекти. Розглянемо кілька основних підходів до трактування економічної сутності фінансової безпеки підприємства:

Класичний підхід — фокус на стабільності фінансової системи підприємства. За цим підходом, фінансова безпека підприємства визначається як здатність підприємства забезпечити стабільне функціонування та захистити свої фінансові інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз, зберігаючи при цьому стійкість фінансової діяльності. На основі цього підходу фінансова безпека оцінюється через такі критерії, як платоспроможність, ліквідність, прибутковість та стійкість до зовнішніх економічних шоків. Коваленко Ю. М. визначає фінансову безпеку як "стан захищеності інтересів підприємства у процесі фінансової діяльності, який дозволяє зберегти стабільність і мінімізувати фінансові ризики"[7]

Системний підхід — фінансова безпека розглядається як складова частина загальної безпеки підприємства, яка включає різні аспекти: управлінський, фінансовий, технологічний та соціальний. Відповідно, цей підхід фокусується на необхідності інтеграції фінансових заходів безпеки в загальну стратегію розвитку підприємства. Кірюхін І. О. підкреслює, що "фінансова безпека є елементом загальної безпеки підприємства, що забезпечує належний рівень фінансової стійкості та конкурентоспроможності"[8].

Інвестиційний підхід — фінансова безпека трактована як здатність підприємства ефективно управляти фінансовими ресурсами для забезпечення зростання його капіталу та при цьому знижувати ризики інвестування. Цей підхід орієнтований на оптимізацію витрат, ефективність інвестування та максимізацію прибутку в умовах непередбачуваних фінансових змін. Іванова М. А. зазначає, що "фінансова безпека підприємства в умовах ринкової економіки передбачає ефективне управління фінансовими потоками для максимізації доходності та мінімізації фінансових ризиків"[9]

Підхід на основі фінансових ризиків — фінансова безпека розглядається через призму управління фінансовими ризиками. За цим підходом, фінансова безпека визначається як здатність підприємства вчасно виявляти, оцінювати і мінімізувати фінансові ризики (наприклад, ризики ліквідності, кредитні ризики, валютні та процентні

ризиками). Бережна Т. В. підкреслює, що "основним завданням фінансової безпеки є забезпечення стійкості підприємства до можливих фінансових криз і забезпечення належного рівня ліквідності та платоспроможності"[10].

Ринковий підхід — фінансова безпека підприємства трактована через забезпечення конкурентоспроможності в умовах відкритого ринку, де підприємства повинні адаптуватися до змін в економічному середовищі, щоб зберігати свої фінансові позиції. Цей підхід зосереджується на важливості гнучкості та адаптації фінансової стратегії підприємства до ринкових змін. Мельник А. А. наголошує, що "фінансова безпека підприємства не лише передбачає мінімізацію фінансових ризиків, а й підтримку високої конкурентоспроможності підприємства на ринку шляхом ефективного використання фінансових ресурсів"[11].

Аналіз наукових досліджень щодо фінансової безпеки суб'єктів підприємництва свідчить, що вона обумовлена такими факторами: забезпеченістю фінансовими ресурсами; стабільністю та надійністю фінансового становища підприємства; балансом фінансових потоків і розрахункових відносин; рівнем ефективності фінансово-економічної діяльності; а також рівнем контролю за внутрішніми та зовнішніми ризиками.

Суть фінансової безпеки підприємства полягає у його здатності забезпечувати стабільне функціонування та розвиток, ефективно реагуючи на ризики та виклики зовнішнього середовища. В умовах невизначеності зовнішнього середовища фінансова безпека спрямована на виконання таких основних завдань[12]:

1. Забезпечення платоспроможності та ліквідності: підприємство повинно своєчасно виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами, постачальниками, працівниками та державою.
2. Захист фінансових ресурсів від внутрішніх і зовнішніх загроз: включає захист активів від інфляції, валютних ризиків, шахрайства, неефективного управління.
3. Оптимізація структури капіталу: підтримка збалансованого співвідношення між власними та позиковими коштами для мінімізації фінансових ризиків.
4. Підтримка інвестиційної привабливості: підприємство повинно забезпечувати стабільний прибуток та перспективи розвитку, щоб залучати інвесторів.
5. Формування резервів на випадок форс-мажорних ситуацій: створення фінансових буферів для покриття непередбачених витрат або втрат.

6. Підвищення конкурентоспроможності: за рахунок ефективного управління ресурсами, інноваційної діяльності та мінімізації фінансових витрат.
7. Стабільність в умовах кризових явищ: здатність підприємства адаптуватися до змін економічного середовища, таких як економічні спади, зміна законодавства чи ринкових умов.

У сучасних умовах, як зазначено в [13], виникає потреба у створенні, затвердженні та реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства у формі довгострокової програми. Також важливим є постійний моніторинг поточних і можливих загроз фінансовій безпеці для своєчасного їх виявлення та розробки заходів із нейтралізації.

Згідно з працею [14], з урахуванням ризикових та стратегічних підходів, підприємство, орієнтоване на досягнення цілей фінансово-економічної безпеки, має на стратегічному рівні забезпечувати високий рівень ефективності виробництва та управління ресурсами, а також мінімізувати ризики, які можуть виникати на різних етапах його діяльності.

Узагальнивши всі існуючі підходи до визначення категорії фінансової безпеки, Тарасюк Г.М. надає таке визначення:[15] фінансова безпека підприємства — це стан підприємства, який забезпечує стабільне функціонування його фінансової системи та здатність досягати стратегічних цілей, зберігаючи при цьому можливість ефективно реагувати на фінансові ризики і зовнішні загрози, підтримуючи оптимальний баланс між фінансовими потоками, доходами і витратами, а також гарантує здатність зберігати фінансову стабільність навіть у умовах змінюваного економічного середовища.

Під фінансовою безпекою підприємства Тарасюк Г.М. пропонує розуміти стан, за якого підприємство має здатність ефективно функціонувати та забезпечувати свою фінансову стійкість, зберігаючи внутрішню стабільність і здатність до адаптації в умовах змінюваного зовнішнього середовища. Це означає, що підприємство повинно мати можливість знижувати фінансові ризики, мінімізувати загрози та забезпечувати ефективне управління фінансовими ресурсами для досягнення своїх стратегічних цілей.

Після проведення аналізу можливих зовнішніх та внутрішніх загроз, підприємству слід розробити і впровадити комплексний підхід до створення системи фінансової безпеки, що гарантує захист його фінансових інтересів у процесі розвитку. Управління фінансовою безпекою підприємства має включати: (1) Процес управління ресурсами; (2)

Оцінка ризиків; (3) Розробка системи фінансового контролю; (4) Формування фінансової стратегії; (5) Забезпечення ліквідності та платоспроможності; (6) Моніторинг фінансових показників; (7) Розвиток системи управління ризиками[16].

Фінансова безпека розглядається як багатогранне поняття, що включає ефективне управління ресурсами, протидію ризикам та загрозам, а також стратегічне планування з урахуванням довгострокових цілей розвитку.

Таблиця 1.1

Класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства[19]

Зовнішні		Внутрішні	
Правові	нестабільність нормативно-правової бази; надзвичайні ситуації та стихійні лиха; побічні кримінальні причини, поширення злочинності та фінансових злочинів (гринмейл, рейдерство, крадіжки, розбій, тероризм); правова невизначеність економічних відносин; неефективність та «сирість» законодавства у фінансово-кредитній сфері; відсутність урядових програм підтримки бізнесу; часта зміна економічного законодавства;	Організаційні	некваліфіковане управління підрозділами і підприємствами в цілому; низька дисципліна праці; розголошення інформації, яка становить комерційну таємницю і впливає на стан фінансової безпеки; плинність кадрів; низький рівень кваліфікації фахівців, задіяних у фінансовій сфері підприємства; недостатня координація дій у кризових ситуаціях; низькі базові навички персоналу;
Психологічні	економічне шпигунство; розголошення або неправомірне використання інформації; конкурентна розвідка (аналіз публічної інформації) та конкурентна боротьба, відмінна від шпигунства; недобросовісна конкуренція: - привласнення товарних знаків	Технічні	застарілі технологічні процеси; слабе технічне забезпечення підприємств; перевищення витрат газу, електричної та інших видів енергомістких матеріалів; відсутність як планів, так і практичних кроків щодо модернізації; перебої у роботі обладнання та зв'язку;

	<p>підприємства конкурентом;</p> <ul style="list-style-type: none"> - дезорганізація виробництва конкурентів шляхом зманювання і підкупу їхніх робочих і службовців для заволодіння секретами торгівлі і виробництва; - підрив репутації конкурента; - інші недобросовісні дії (дискримінація конкурентів, бойкот, демпінг); 	Економічні	<p>низький рівень фінансового менеджменту та відсутність фінансового планування; прорахунки в ціновій політиці; неефективна робота внутрішнього аудиту та інших перевірок; непродумані угоди, які впливають на фінансову безпеку; брак інвестицій та фінансових ресурсів; обмежений ринок збуту; відсутність достовірної інформації про стан ринку; відсутність ліквідних резервів; значний рівень зношеності основних засобів; висока вартість залучення власного та позикового капіталу; неоптимальна структура капіталу; відсутність системи антикризового фінансового управління; витоки корпоративної стратегічної та фінансової інформації та недоліки в роботі служб безпеки корпоративних служб;</p>
--	---	------------	--

Продовження табл. 1.1

Зовнішні		Внутрішні	
Економічні	<p>нестабільність економіки країни; надання окремим фірмам переваг у конкуренції з іншими підприємствами; високий рівень корупції та непотизм; дефіцит державного та місцевих бюджетів; динаміка облікової ставки Національного банку України; та позикового капіталу; тінізація економіки; у регіоні бракує інвестиційних фондів та низький рівень інвестиційної активності; умови корпоративного кредитування несприятливі, а процентні ставки за кредитом змінюються; монополізація ринку; рівень інфляції та прогноз інфляції; примушування виробників до продажу продукції визначеним споживачам, примушування покупців до придбання товарів і послуг у визначених виробників і продавців;</p>	Соціальні	<p>низька купівельна спроможність населення; звичаї, традиції, вподобання певних верств населення; відсутність соціальної спрямованості та соціальної відповідальності у політиці компанії.</p>

Проаналізувавши наявні теоретичні підходи до визначення терміну «фінансова безпека суб'єкта господарювання», ми пропонуємо власне трактування цього

економічного поняття, яке полягає в наступному: фінансова безпека суб'єктів господарювання – це стан захищеності фінансових ресурсів підприємства, що дозволяє ефективно використовувати їх для забезпечення стабільної діяльності, розвитку та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Це означає, що підприємство здатне захистити свої активи, оптимізувати грошові потоки, підтримувати ліквідність, уникати фінансових криз та своєчасно реагувати на зміни в економічному середовищі. Фінансова безпека забезпечується завдяки ефективному управлінню ризиками, грамотній інвестиційній політиці та стратегічному плануванню.

Фінансова безпека є системою, що складається з кількісних і якісних показників фінансового стану підприємства, які разом відображають рівень його фінансової захищеності. У цій сутності фінансової безпеки можна виділити кілька ключових аспектів:[13]

- Фінансова безпека є показником фінансового стану бізнесу, який визначає рівень його захищеності на певний момент часу.
- Фінансовий стан відображає рівень фінансової безпеки через сукупність різних параметрів.
- Система управління фінансовою безпекою передбачає чітке визначення та якісну оцінку ключових параметрів.

Таким чином, однаково важливими є як процес формування фінансової безпеки, так і її подальше підтримання та забезпечення.

1.2. Класифікація чинників фінансово-економічної безпеки підприємства

У ринкових умовах і під впливом трансформаційних процесів ефективність роботи підприємств значною мірою залежить від стану їх фінансів і рівня фінансової безпеки, що є важливою частиною економічної безпеки. Основною метою економічної безпеки підприємства є підтримка стабільного і максимально ефективного функціонування. Висока рентабельність діяльності без належної уваги до питань економічної безпеки та дій конкурентів може призвести до втрати фінансової незалежності, а в деяких випадках – навіть до банкрутства. З іншого боку, швидке зростання бізнесу може посилити залежність підприємства від зовнішнього фінансування, що може обмежити його автономію у прийнятті рішень щодо подальшої діяльності[17].

Значний внесок у розвиток теоретичних основ економічної безпеки підприємств внесли багато науковців та дослідників. Серед найвідоміших вчених, які працювали над цим питанням, виділяються такі імена: Бланк І.О., Чупіс А.В., Ткаченко Т.І., Данилишин Б.М., Єрмошенко М.М., Шнирков О.І. Вчені з різних країн також зробили суттєвий внесок у розвиток теорії економічної безпеки, зокрема М. Портер, К. Перес і Ж.-Ж. Ламбен, які досліджували конкуренцію, інновації та стратегії для збереження стабільності підприємств. Ці науковці сформували базу для сучасних підходів до управління економічною безпекою, враховуючи аспекти ризик-менеджменту, фінансової стійкості, стратегічного планування та конкурентоспроможності підприємств.

Досягнення та підтримка необхідного рівня фінансово-економічної безпеки дозволяють підприємству виявляти проблемні аспекти на ранніх етапах, ефективно нейтралізувати кризові ситуації, а також самостійно планувати та реалізовувати фінансову стратегію. Основні завдання, що постають перед системою управління фінансово-економічною безпекою підприємства, включають:

1. Виявлення потенційних загроз для фінансової безпеки підприємства та їх структуризація.
2. Визначення ключових показників, що характеризують рівень фінансової безпеки підприємства.
3. Створення системи моніторингу для контролю показників фінансової стійкості та рівня безпеки.
4. Розробка заходів для забезпечення фінансової безпеки як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу.
5. Контроль за реалізацією запланованих заходів.
6. Оцінка та аналіз ефективності впроваджених заходів з можливим коригуванням індикаторів у відповідь на зміни в зовнішньому середовищі, а також на основі оновлених цілей і завдань підприємства.

Першим кроком у забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства є виявлення та систематизація деструктивних факторів, таких як ризики, загрози та небезпеки, які можуть впливати на її рівень. Існуючі в наукових джерелах підходи до оцінки небезпек і загроз на основі окремих показників, індикаторів та вимірів часто є обмеженими. Це підкреслює важливість комплексного підходу, що передбачає повне охоплення характеристик, індикаторів та параметрів кожної небезпеки або загрози для

фінансових інтересів підприємства; виділення ключових складових потенційних і актуальних загроз; уточнення послідовності оціночних заходів і аналізу можливостей реалізації превентивних, профілактичних чи коригуючих дій щодо виявлених або можливих загроз.

При дослідженні сутності фінансової безпеки підприємства доцільно виділяти макро- та мікроекономічні аспекти, а також зовнішні та внутрішні чинники[21]. Схожу позицію займають дослідники, такі як І. Бланк, Т. Ткаченко, М. Єрмошенко та Б. Данилишин, які також класифікують фактори економічної безпеки на ендогенні та екзогенні. На макрорівні фінансова безпека підприємства, згідно з дослідженнями, визначається такими показниками, як рівень розвитку ринку капіталів, відкритість внутрішнього ринку, різноманітність фінансових інструментів, обсяг і вартість позик, залежність від окремих джерел фінансування, збалансованість структури запозичень за строками і валютами, ризики ринкових коливань, наявність гарантій для окремих фінансових інструментів, доступність інформації про емітентів і кредитну історію. Крім того, важливими є схильність населення до інвестування у фондовий ринок, концентрація інтелектуальних ресурсів для розвитку фінансового ринку, стабільність соціально-економічної і політичної ситуації, а також фінансово-кредитна політика, що підтримує обмін фінансовими ресурсами між галузями, регіонами й країнами.

До екзогенних факторів належать такі чинники[18], як економічна глобалізація, фінансова стабільність міжнародних ринків, коливання валютних курсів, політичні ризики, глобальні економічні кризи, природні катастрофи, технологічні зміни. Ендогенні фактори, які детально аналізували А. Чупіс і О. Шнирков, включають кадрову політику підприємства та рівень кваліфікації персоналу, економічну стратегію компанії, забезпечення фінансової стійкості та незалежності, управління конкурентоспроможністю і якістю продукції, маркетинг, інноваційні ініціативи, а також наявність планів для реагування на форс-мажорні обставини.

Науковці підходять до розуміння фінансової безпеки з різних позицій, зокрема:

1. Ресурсно-функціональний підхід – забезпечення фінансових інтересів усіх учасників економіки на різних рівнях фінансових відносин. Це включає наявність необхідних фінансових ресурсів для задоволення потреб і виконання зобов'язань з боку домогосподарств, підприємств, організацій, установ, а також регіонів і секторів економіки загалом.

2. Статичний підхід – створення стабільного стану фінансової системи, що включає грошово-кредитну, валютну, банківську, бюджетну, податкову, інвестиційну, митно-тарифну і фондову системи. Основними характеристиками цих систем є збалансованість, стійкість до негативних внутрішніх і зовнішніх факторів, здатність протидіяти зовнішній фінансовій експансії, підтримуючи функціонування національної економіки та її зростання.
3. Нормативно-правове регулювання – встановлення певних умов для функціонування фінансової системи, які дозволяють, по-перше, запобігати несанкціонованому перенаправленню фінансових потоків у сфери, що не визначені законодавством, а по-друге, мінімізувати зловживання та нецільове використання фінансових ресурсів, аж до їх ліквідації.

Виділяють кілька ключових факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки будь-якої країни:

1. Фінансова незалежність – ступінь самостійності країни від зовнішніх джерел фінансової підтримки, таких як міжнародні фінансові інституції, економічні об'єднання, уряди інших країн, а також обсяг іноземних інвестицій в економіку держави.
2. Фінансово-кредитна політика – особливості проведення внутрішньої та зовнішньої політики у сфері фінансів і кредиту, що впливають на стабільність економічного розвитку.
3. Політичний клімат – позитивна політична атмосфера в країні, що сприяє довірі до фінансової системи і залученню інвестицій.
4. Нормативно-правова база – наявність законодавчих і нормативних актів, що забезпечують стабільність та функціонування фінансової сфери.

Фінансові відносини підприємств здебільшого включають взаємодію з чотирма основними групами контрагентів: з іншими підприємствами та організаціями; внутрішніми структурами підприємства (зокрема, щодо виплати заробітної плати, розподілу прибутків, виплати дивідендів тощо); об'єднаннями, такими як фінансово-промислові групи та холдинги; фінансово-кредитною системою, яка охоплює бюджети та позабюджетні фонди, банки, страхові компанії, біржі й інші фонди.

Взаємовідносини з цими контрагентами значно впливають на рівень фінансової безпеки підприємства, створюючи потенційні загрози та ризики для його діяльності. У

наукових дослідженнях часто пропонують групувати загрози та небезпеки, які можуть вплинути на фінансову стабільність і безпеку підприємства. Це ілюструє схема на рис. 1.1, де наведено основні категорії таких загроз.

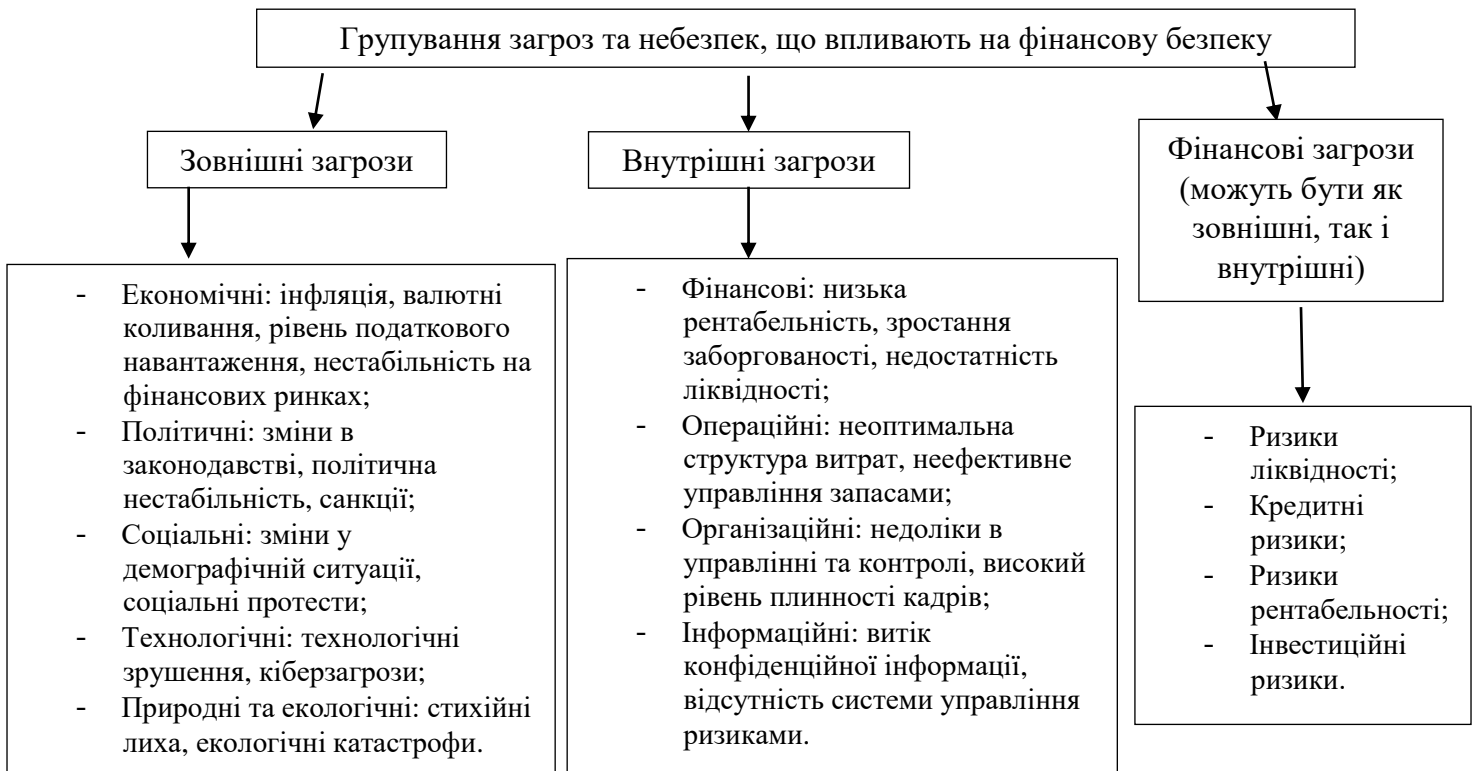

Рис. 1.1. Групування загроз та небезпек, що впливають на фінансову безпеку підприємства[17, с. 246].

Фінансова безпека підприємства полягає у збереженні конфіденційної інформації, захисті інтелектуальної власності та комерційних даних, а також в протистоянні негативним зовнішнім факторам. Вона відображає здатність підприємства оперативно реагувати на різноманітні зовнішні виклики. З точки зору ресурсно-функціонального підходу, фінансова безпека охоплює ефективне використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільної роботи підприємства.

На стан фінансової безпеки впливають такі фактори, як ефективність використання капіталу, якість фінансового управління, рівень технологічного оснащення та своєчасне оновлення інформаційної бази, а також здатність до якісної оцінки та управління економічними ризиками.

Для визначення впливу кожного з факторів фінансової складової економічної безпеки необхідно здійснити аналіз фінансових показників підприємства, зокрема його платоспроможності, фінансової незалежності, структури капіталу, прибутковості та інших аспектів. Важливо також оцінити ситуацію на ринку цінних паперів та провести

огляд інших компонентів економічної безпеки, таких як кадрова, технологічна, інтерфейсна, ринкова складові тощо. Під час аналізу фінансової безпеки особливу увагу приділяють рівню ліквідності, динаміці заборгованості, а також фінансовій стійкості підприємства.

Слід зауважити, що при оцінці рівня фінансової безпеки важливими є не самі показники, а їхні критичні або граничні значення. Граничні показники – це ті значення, вихід за межі яких загрожує фінансовій стабільності, перешкоджає нормальному розвитку елементів відтворення та може спричинити негативні тенденції. Система індикаторів з чітко визначеними кількісними значеннями дає можливість заздалегідь помітити небезпеку та вжити превентивних заходів.

Найвищий рівень фінансової безпеки досягається тоді, коли всі показники перебувають у межах допустимих значень, і жоден з них не виходить за ці межі, не впливаючи негативно на інші показники. Це свідчить про те, що поза встановленими межами підприємство може втрачати стійкість, можливість динамічного розвитку та конкурентоспроможність на ринку, а також стає вразливим до можливого поглинання.

Для створення системи граничних показників фінансової безпеки підприємства дійсно необхідно визначити ключові індикатори, які дозволяють оцінювати рівень захищеності від фінансових ризиків. Як зазначено в праці [20], такими індикаторами можуть бути: Фінансові коефіцієнти; Обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості; Динамічні показники.

Показники фінансової безпеки підприємства включають граничні значення таких коефіцієнтів, як покриття, автономії, фінансового важеля, забезпеченості відсотків до виплати, рентабельності активів і власного капіталу, а також середньозважену вартість капіталу, індикатори розвитку компанії, диверсифікованості, темпів приросту прибутку, обсягу продажів, активів і співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості.

Таблиця 1.2

Індикатори фінансової безпеки підприємства[20]

Показник	Оцінка показника	
	Порогове значення	Оптимальний напрям динаміки
1. Показники майнового стану		
Коефіцієнт постійності активів	0,5	збільшення
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,5	зменшення
Питома вага дебіторської заборгованості у майні	0,2	зменшення
Коефіцієнт мобільності активів	1	збільшення
2. Показники ліквідності		
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,25	збільшення
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1	збільшення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,275	збільшення
3. Показники фінансової незалежності		
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,5	збільшення
Коефіцієнт фінансової стабільності	1	збільшення
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85	збільшення
4. Показники ділової активності		
Оборотність коштів у розрахунках (у днях)	30	зменшення
Оборотність запасів (у днях)	15	зменшення
Оборотність кредиторської заборгованості (у днях)	30	зменшення
Оборотність власного капіталу (в оборотах)	1,5	збільшення
Оборотність мобільних активів (в оборотах)	1,5	збільшення
Оборотність сукупного капіталу (в оборотах)	1	збільшення
5. Показники ефективності діяльності		
Рентабельність сукупного капіталу (ROA)	2,5%	збільшення
Рентабельність власного капіталу (ROE)	5,0%	збільшення
Рентабельність основних засобів	6,0%	збільшення
Валова рентабельність реалізованої продукції	20%	збільшення
Чиста рентабельність реалізованої продукції	5,0%	збільшення

Оцінювання фінансової стабільності передбачає аналіз надлишку чи дефіциту власних оборотних коштів для формування запасів та покриття витрат, пов'язаних із основною діяльністю підприємства. Сюди також входить оцінка надлишків або нестачі

власних обігових коштів та середньо- і довгострокових кредитів і позик, а також загальної суми обігових активів.

Дослідження показало, що перелік зовнішніх і внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства доволі широкий і різноманітний. Ці фактори становлять загрозу не лише для окремих суб'єктів економіки, а й для економічної безпеки країни загалом.

Своєчасне виявлення та усунення внутрішніх і зовнішніх загроз є важливим завданням для всіх суб'єктів економічної діяльності. Загрози, що виходять від зовнішнього середовища, можуть порушувати рівновагу та впливати на рівень захищеності підприємства. Навички виявлення, запобігання та мінімізації загроз є основою забезпечення безпеки. Впровадження комплексної системи фінансово-економічної безпеки підприємства дозволяє прогнозувати ризики та оперативно керувати обсягами і структурою витрат на забезпечення фінансової безпеки, що позитивно відображається на фінансовому стані підприємства та сприяє оздоровленню економіки загалом.

Таким чином, фінансово-економічна безпека підприємства є важливою складовою його стабільної діяльності, яка полягає в здатності ефективно функціонувати протягом невизначеного часу. Вона досягається за рахунок використання комплексу діагностичних, інструментальних і контрольних заходів, які оптимізують управління фінансовими ресурсами, забезпечують їх необхідний рівень та знижують вплив внутрішніх і зовнішніх ризиків.

1.3. Особливості системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства та її структурні складові

Система фінансово-економічної безпеки підприємства – це сукупність організаційних, управлінських, технічних, профілактичних та інформаційних заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз.

Забезпечення фінансової безпеки потребує розробки на підприємстві індивідуальної системи захисту. Щоб ефективно описати цю систему, спершу слід визначити ключові методологічні засади, зокрема:

1. Цілі та завдання системи – визначення основних напрямків і цілей захисту, які спрямовані на збереження фінансової стабільності підприємства.
2. Ідентифікація загроз – виявлення можливих внутрішніх і зовнішніх загроз, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність і діяльність підприємства.
3. Оцінка ризиків – визначення рівня ризиків і їх ймовірності, а також оцінка потенційних фінансових втрат у разі реалізації загроз.
4. Стратегії захисту – розробка підходів і заходів, які дозволяють ефективно мінімізувати вплив загроз і підтримувати фінансову стабільність.
5. Моніторинг та контроль – постійне відстеження ситуації з фінансовою безпекою та ефективності реалізованих заходів, з метою коригування і вдосконалення захисних механізмів.
6. Організаційна структура та відповідальність – визначення відповідальних осіб та підрозділів, що відповідають за реалізацію та підтримку системи фінансової безпеки.
7. Адаптивність і гнучкість – здатність системи адаптуватися до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі для підтримання актуальності захисних заходів.

Система фінансово-економічної безпеки не може бути однаковою для всіх підприємств. Вона повинна враховувати унікальні характеристики кожного підприємства, такі як рівень розвитку, структура, масштаби діяльності, виробничий потенціал і його використання, напрямки діяльності, кваліфікація працівників, рівень дисципліни, конкурентне середовище, місце розташування, ризики, наявність та рівень секретності матеріалів тощо.

Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути окремою і незалежною від аналогічних систем інших виробничих підрозділів. Однак, її автономність є відносною, оскільки багато завдань, які стоять перед цією системою, не можуть бути вирішені самостійно, без прийняття рішень на вищих рівнях, зокрема на державному. Тільки комплексний підхід до організації системи фінансово-економічної безпеки здатен забезпечити необхідний рівень фінансової стійкості та безпеки підприємства. Головним критерієм ефективності системи є її дієвість, оскільки навіть унікальність, самостійність та комплексність не гарантують її функціонування, тим більше ефективного.

Розробка системи фінансово-економічної безпеки підприємства та забезпечення її успішної діяльності повинні спиратися на методологічні засади теорії безпеки. Необхідно чітко визначити цілі, функції та завдання такої системи. Основна мета створення системи безпеки полягає у своєчасному виявленні та запобіганні зовнішнім і внутрішнім загрозам, захисті діяльності підприємства та досягненні бізнес-цілей. Досягнення цих цілей можливе через вирішення комплексу завдань, зокрема:

- виявлення реальних і прогнозування потенційних загроз;
- організація взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами для запобігання та припинення правопорушень проти інтересів підприємства;
- створення власної служби безпеки, відповідної до виявлених ризиків та загроз тощо.

Система безпеки підприємства покликана виконувати низку ключових функцій, серед яких виділяються:

- прогнозування, виявлення, попередження загроз і ризиків, а також їхнє запобігання;
- захист діяльності підприємства, його працівників та збереження майна;
- створення сприятливих умов для конкурентного середовища;
- усунення наслідків завданої шкоди.

Побудова системи управління фінансово-економічною безпекою базується на низці важливих принципів, серед яких:

- *превентивність заходів*: система повинна забезпечувати вчасне виявлення можливих деструктивних факторів, а також запобігання їхньому негативному впливу на підприємство. Це дозволяє економити ресурси в порівнянні з ліквідацією наслідків;
- *комплексність або системність*: передбачає створення цілісної системи безпеки, що захищає підприємство, його майно, співробітників, інформацію та напрямки діяльності від можливих загроз та непередбачуваних обставин;
- *законність*: усі заходи щодо безпеки повинні відповідати чинному законодавству та не суперечити йому;
- *безперервність*: безпека підприємства має забезпечуватися постійно, що є особливо важливим в умовах підвищених ризиків;
- *економність*: витрати на забезпечення безпеки мають бути обґрунтованими та не перевищувати економічно доцільний рівень;

- *плановість*: кожен учасник процесу безпеки діє послідовно, чітко виконуючи свої обов'язки;
- *компетентність*: забезпеченням безпеки повинні займатися фахівці, здатні оперативно оцінити ситуацію та ухвалити оптимальне рішення;
- *взаємодія*: зусилля всіх осіб, залучених до забезпечення безпеки, мають бути скоординованими;
- *поєднання гласності та конфіденційності*: заходи з безпеки мають бути відомі всім працівникам підприємства, а їхні вимоги — виконуватися для забезпечення надійного захисту.

Система фінансової безпеки складається з таких основних елементів: об'єкт і суб'єкт фінансової безпеки, механізм забезпечення безпеки та практичні заходи для її підтримки.

Об'єктом безпеки є все, що потребує захисту в рамках фінансової безпеки, зокрема, різні напрямки діяльності підприємства, фінансові показники, ресурси тощо.

Суб'єктами фінансової безпеки виступають особи, відділи, служби, органи та установи, які безпосередньо займаються питаннями фінансової безпеки підприємства. Однак наявність системи безпеки не гарантує її ефективності без визначення напрямку розвитку – такого напрямку, який і встановлює політика фінансової безпеки. Політику фінансової безпеки підприємства можна розглядати як сукупність ідей, рішень та дій, що сприяють створенню умов для досягнення цілей бізнесу.

Окрім політики фінансової безпеки, існує також стратегія, яка забезпечує досягнення запланованого рівня фінансової безпеки для стабільної роботи підприємства. Залежно від змісту, розрізняють три типи стратегій[21]:

- *стратегія раптового реагування*: орієнтована на швидку відповідь на загрози, що виникають, і діє за принципом «загроза–відповідь». Відповідальні підрозділи, служби та виділені ресурси мають на меті послабити або запобігти негативним впливам, хоча інколи завдана шкода може бути неминучою;
- *стратегія виявлення загроз і небезпек*: спрямована на прогнозування та раннє виявлення ризиків і загроз. Фахівці та служби безпеки, виділені для цього завдання, аналізують економічну ситуацію як у підприємстві, так і за його межами, що дозволяє формувати сприятливі умови для діяльності;

– *стратегія відшкодування збитків*: фокусується на ліквідації наслідків і відшкодуванні завданої шкоди. Ця стратегія є доцільною лише за можливості компенсувати збитки або в разі неможливості реалізації стратегій попередження чи реагування.

Однією з основних складових системи фінансової безпеки підприємства є підсистема фінансової діагностики, від своєчасності та точності інформації якої залежить загальний рівень фінансової захищеності підприємства. Основними функціями цієї підсистеми є прогнозування настання кризових ситуацій, оцінка ймовірності банкрутства в майбутньому, визначення обсягів та причин кризових явищ. Мета функціонування підсистеми фінансової діагностики полягає в оперативному інформуванні щодо можливих ризикових зон у діяльності підприємства та оцінці рівня загроз.

Ключовою підсистемою в структурі фінансово-економічної безпеки підприємства є підсистема фінансових важелів і методів, що забезпечує подолання кризових процесів, знищення їхніх причин та підтримку ефективності роботи підприємства. Завданнями цієї підсистеми виступають вибір оптимальної стратегії для підприємства та інструментарію її реалізації, нейтралізація та подолання кризових явищ, а також ліквідація наслідків кризових ситуацій.

Засоби, необхідні для ефективного функціонування системи фінансової безпеки, поділяються на дві основні групи:

- *фінансові методи*: управління прибутком, витратами, капіталом, фінансовий облік, аналіз, планування, регулювання, страхування та інші заходи;
- *фінансові важелі*: прибуток, доходи, дивіденди, ціни, фінансове стимулювання, заробітна плата та інші інструменти, що допомагають у реалізації фінансової стратегії.

Контроль та оцінка результатів є заключною підсистемою, необхідною для підтримання фінансової безпеки підприємства. Контроль забезпечує зв'язок між усіма елементами системи, перевіряючи виконання функцій кожною підсистемою і достовірно оцінюючи ефективність їх роботи. Метою цієї підсистеми є моніторинг належного виконання функцій іншими елементами системи фінансово-економічної безпеки та об'єктивна оцінка їх результативності [22, с. 142].

Зважаючи на життєвий цикл розвитку підприємств і комерційних організацій, стратегія фінансової безпеки та підходи до її реалізації повинні забезпечувати

можливість створення нових конкурентних переваг на кожному етапі зрілості. Сучасні методики для формування фінансової стратегії підприємства включають комплексний підхід. До методів, які можуть бути використані при розробці стратегії фінансової безпеки, належать:

1. *Матриця фінансових стратегій Ж. Франціона і І. Романе;*
2. *Інтегральна оцінка фінансової стійкості;*
3. *Матриця фінансових стратегій на основі економічної доданої вартості, а також внутрішніх і стабільних темпів зростання підприємства [23, с. 65].*

У сучасних умовах розвитку українських підприємств одним із головних завдань менеджменту є впровадження ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою. Забезпечення фінансової безпеки дозволяє підприємству краще протистояти потенційним проблемам і знижує ризики, пов'язані з кризовими явищами та банкрутством. Важливою складовою такої системи є створення умов для мінімізації можливості глобальних фінансових криз. Одним із рішень є впровадження системи фінансової безпеки, яка охоплює фінансову діагностику, вибір оптимальних фінансових методів і важелів, а також постійний контроль за фінансовою діяльністю підприємства. Така система не лише підвищує захищеність підприємства від внутрішніх і зовнішніх ризиків, а й сприяє підвищенню ефективності його діяльності [24, с. 98].

Висновки до розділу I

Фінансово-економічна безпека підприємства є багатогранною характеристикою, що відображає здатність компанії зберігати фінансову стабільність та платоспроможність навіть під впливом негативних зовнішніх і внутрішніх факторів. Для забезпечення такої безпеки необхідно створити на підприємстві ефективну систему, яка дозволить розробляти і реалізовувати рішення щодо управління активами, пасивами та фінансовими ризиками.

Фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки підприємства, тому дослідження її природи та значення у структурі економічної безпеки має особливу актуальність. Загалом, економічна безпека означає якісну характеристику економічної системи, що відображає її спроможність до стабільної діяльності, розвитку в рамках визначених цілей, а також до протидії різним загрозам (зовнішнім і внутрішнім) із можливістю відновлення рівноваги.

Фінансова безпека підприємства охоплює збереження такого фінансового стану, який характеризується збалансованістю та надійністю фінансових інструментів, стійкістю до можливих загроз, здатністю реалізовувати фінансові інтереси та стратегічні завдання, а також спрямованістю на сталий розвиток.

Система управління фінансовою безпекою підприємства включає: (1) управління матеріальними, фінансовими, інформаційними та людськими ресурсами з метою прийняття оптимальних управлінських рішень; (2) ухвалення стратегічних рішень керівництва, що забезпечують динамічний розвиток підприємства та можливість адаптації до змін у фінансовому середовищі.

Ключовими індикаторами фінансової безпеки є граничні значення таких показників, як коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії, рівень фінансового левериджу, рентабельність активів і капіталу, середньозважена вартість капіталу, темпи зростання прибутку, обсягу продажів, а також співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості.

Система фінансово-економічної безпеки підприємства є комплексом організаційно-управлінських, технічних і профілактичних заходів, що спрямовані на захист інтересів компанії від внутрішніх і зовнішніх загроз. Для ефективного функціонування такої системи необхідно визначити чіткі цілі, функції та завдання, які вона має виконувати.

Метою системи є своєчасне виявлення і нейтралізація загроз для забезпечення стабільної діяльності компанії та досягнення її стратегічних цілей.

Основними функціями системи безпеки підприємства є прогнозування, виявлення, запобігання та усунення загроз, мінімізація ризиків, захист діяльності і ресурсів компанії, створення сприятливих умов для конкуренції та ліквідація наслідків можливих збитків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ДАЙРЕКС»

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ТОВ «ДАЙРЕКС»

ТОВ «ДАЙРЕКС» — українська компанія, заснована у 2002 році, яка спеціалізується на проєктуванні та виробництві обладнання для хімічної, будівельної та харчової промисловості. З 2005 року компанія успішно співпрацює з партнерами з країн СНД. Її розвиток був зумовлений активним зростанням промислового та будівельного секторів, коли виник попит на якісне обладнання та сучасні технології. Наявність кваліфікованої команди конструкторів, технологів, технічних спеціалістів і власної виробничої бази дозволяє «ДАЙРЕКС» створювати обладнання, яке відповідає найвищим стандартам надійності та якості.

Компанія «ДАЙРЕКС» розробляє обладнання в наступних напрямках:

- виробництво будівельних матеріалів: технологічні лінії для сухих будівельних сумішей, крейди, гіпсу, вапняку;
- збагачення кварцового піску;
- фасування цементу;
- сепарація сухих пилоподібних матеріалів;
- очищення від пилу та фільтрація;
- хімічна промисловість: обладнання для диспергування та фасування лакофарбових матеріалів;
- комунальне господарство: механічні системи очищення стічних вод.

На світовому ринку промисловості та будівельних матеріалів «ДАЙРЕКС» пропонує:

- машини, обладнання та пристрої для виробництва сухих будівельних сумішей;
- окремі технологічні модулі для виробництва сировини.

Такий підхід дозволяє забезпечити ефективне виробництво та випуск конкурентоспроможної продукції для різних груп споживачів на територіальному ринку.

Основним видом діяльності ТОВ «ДАЙРЕКС» є:

- 28.29. Виробництво інших машин і устаткування загального призначення.
Додаткові види діяльності ТОВ «ДАЙРЕКС» включають:
- 25.11. Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій;
- 33.12. Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення;
- 33.20. Встановлення та монтаж машин і устаткування;
- 41.20. Будівництво житлових і нежитлових будівель;
- 72.19. Дослідження та експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук;
- 71.12. Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування у цих сферах.

Юридична адреса підприємства: вул. Віскозна, 8-б, оф. 203, Київ, Україна.

Для здійснення господарської діяльності підприємство повинно володіти певним майном, яке належить йому на правах власності або володіння. Усе майно, яке відображено в балансі підприємства, становить його активи. У процесі діяльності величина та структура активів постійно змінюються. Якісні зміни в структурі майна та джерел його формування можна аналізувати за допомогою вертикального і горизонтального аналізу звітності.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та джерел його фінансування, зазвичай у відсотках до валюти балансу. Такі відносні показники допомагають пом'якшити вплив інфляційних процесів, що ускладнюють порівняння абсолютних показників у динаміці.

Горизонтальний аналіз звітності передбачає створення однієї або кількох аналітичних таблиць, де абсолютні показники доповнюються відносними показниками динаміки, такими як темпи або коефіцієнти зростання. На практиці вертикальний і горизонтальний аналізи часто поєднують, створюючи аналітичні таблиці, які одночасно відображають структуру майна підприємства та його джерел, а також динаміку окремих показників. Результати горизонтального аналізу балансу ТОВ «ДАЙРЕКС» наведені в табл. 2.1.

За результатами аналізу даних табл. 2.1 можна зробити висновок, що у 2023 році на підприємстві ТОВ "ДАЙРЕКС" необоротні активи збільшилися на 15,3 тис. грн порівняно з 2022 роком, що може свідчити про оновлення або продаж частини активів з

подальшим придбанням нових. Первісна вартість зросла з 278,0 тис. грн у 2021 році до 344,6 тис. грн у 2023 році, що відображає збільшення вартості основних засобів.

Запаси значно зросли у 2022 році на 827,9 тис. грн і незначно збільшились у 2023 році на 68,2 тис. грн. Це може бути пов'язано зі змінами у стратегії закупівель або збереження товарних запасів. Дебіторська заборгованість за продукцію значно зросла у 2022 році на 731,2 тис. грн, але знизилася у 2023 році на 652,7 тис. грн, що може свідчити про ефективніше управління боргами. Гроші та їх еквіваленти збільшились на 16,4 тис. грн у 2022 році, але значно знизилась на 30,8 тис. грн у 2023 році, що може вказувати на зміни у грошових потоках компанії.

Зареєстрований капітал залишився незмінним протягом трьох років на рівні 11,8 тис. грн. Нерозподілений прибуток збільшився у 2023 році на 407,9 тис. грн після зменшення у 2022 році на 136,1 тис. грн.

Відсутність довгострокових зобов'язань у компанії.

Поточна кредиторська заборгованість за товари і послуги значно зросла у 2022 році на 2414,7 тис. грн, але знизилася у 2023 році на 1101,0 тис. грн.

Таблиця 2.1

Горизонтальний аналіз балансу ТОВ «ДАЙРЕКС» (динаміка показників у періоді 2021 - 2023 рр.)

Показники	Значення, тис.грн.			Абсолютне відхилення, тис. грн.	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6
АКТИВ					
I. Необоротні активи					
основні засоби	29,8	17,8	33,1	-12	+15,3
первісна вартість	278,0	291,2	344,6	+13,2	+53,4
Знос	(248,2)	(273,4)	(311,5)	-25,2	-38,1
Усього за розділом I	29,8	17,8	33,1	-12	+15,3
II. Оборотні активи					
Запаси	447,0	1274,9	1343,1	+827,9	+68,2
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13,0	774,2	91,5	+731,2	-652,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	183,4	22,7	28,6	-160,7	+5,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	541,1	462,6	126,7	-78,5	-335,9
Гроші та їх еквіваленти	31,2	47,6	16,8	+16,4	-30,8

Витрати майбутніх періодів	280,5	764,9	1148,3	+484,4	+383,4
Інші оборотні активи	105,6	506,7	414,8	+401,1	-91,9
Усього за розділом II	1601,8	3853,6	3169,8	+2251,8	-683,8
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття					
Баланс	1631,6	3871,4	3202,9	+2239,8	-668,5

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
ПАСИВ					
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	11,8	11,8	11,8	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	609,8	473,7	881,6	-136,1	+407,9
Усього за розділом I	621,6	485,5	893,4	-136,1	+407,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Усього за розділом II	0	0	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Поточна кредиторська заборгованість за:					
товари, роботи, послуги	954,0	3368,7	2267,7	+2414,7	-1101,0
розрахунки з бюджетом	6,2	15,5	15,5	+9,3	0
розрахунками з оплати праці	48,1	0	26,3	-48,1	+26,3
Інші поточні зобов'язання	1,7	1,7	0	0	-1,7
Усього за розділом III	1010,0	3385,9	2309,5	+2375,9	-1076,4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття					
Баланс	1631,6	3871,4	3202,9	+2239,8	-668,5

Наступним етапом оцінки майнового стану є проведення вертикального аналізу балансу ТОВ «ДАЙРЕКС», що представлено в табл. 2.2.

Основні засоби зменшилися як у абсолютному значенні (з 29,8 тис. грн у 2021 році до 17,8 тис. грн у 2022 році), так і в їхній частці в загальній структурі активів (з 1,8% у 2021 році до 0,5% у 2022 році). У 2023 році частка основних засобів незначно зросла до 1%, порівняно з 2022 роком. Це свідчить про значний знос активів і відносне скорочення вкладень в основні засоби.

Первісна вартість основних засобів насправді зросла з 17% у 2021 році до 10,8% у 2023 році. Це вказує на оновлення або придбання нових основних засобів, а також на збільшення інвестицій у основні активи компанії. Такий ріст свідчить про те, що

компанія «ДАЙРЕКС» спрямовує кошти на покращення своїх основних фондів, що може сприяти підвищенню виробничих потужностей і ефективності.

Запаси значно зросли в абсолютному значенні з 447,0 тис. грн у 2021 році до 1343,1 тис. грн у 2023 році, що відобразилося і на їхній частці в активах — з 27,4% до 42,4%. Це може свідчити про збільшення виробничих обсягів або накопичення матеріальних запасів.

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги показала різкі коливання. У 2022 році вона досягла 20% (774,2 тис. грн), але в 2023 році знизилася до 2,9% (91,5 тис. грн). Це може свідчити про ефективні заходи зі зниження заборгованості.

Гроші та їх еквіваленти скоротилися з 1,9% у 2021 році до 0,5% у 2023 році, що може вказувати на зниження ліквідності або використання грошових коштів на інші операційні потреби. Витрати майбутніх періодів збільшилися з 17,2% у 2021 році до 35,9% у 2023 році, що вказує на високі очікування щодо майбутніх вигід.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) значно знизився з 37,4% у 2021 році до 12,2% у 2022 році, але знову зріс до 27,5% у 2023 році. Це свідчить про варіативність у фінансових результатах компанії та можливі зміни в політиці розподілу прибутку.

Загальний власний капітал зменшився з 38,1% у 2021 році до 12,5% у 2022 році, але зріс до 27,9% у 2023 році. Цей тренд показує, що компанія змогла відновити свою капітальну базу після спаду.

Таблиця 2.2

Вертикальний аналіз балансу ТОВ «ДАЙРЕКС» (динаміка показників у періоді 2021 - 2023 рр.)

Показники	2021		2022		2023		Відхилення за структурою, п.п.	
	тис. грн.	частка, %	тис. грн.	частка, %	тис. грн.	частка, %	2022/	2023/
							2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Необоротні активи								
Основні засоби	29,8	1,8	17,8	0,5	33,1	1	-1,3	+0,5
первісна вартість	278,0	17	291,2	7,5	344,6	10,8	-9,5	+3,3
знос	(248,2)	(15,2)	(273,4)	(7,1)	(311,5)	(9,7)	+8,1	-2,6
Інші необоротні активи	-		-		-			
Усього за розділом I	29,8	1,8	17,8	0,5	33,1	1	-1,3	+0,5

II. Оборотні активи								
Запаси	447,0	27,4	1274,9	32,9	1343,1	42,4	+5,5	+9,5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13,0	0,8	774,2	20,0	91,5	2,9	+19,2	-17,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	183,4	11,2	22,7	0,6	28,6	0,9	-10,2	+0,3

Інша поточна дебіторська заборгованість	541,1	33,2	462,6	11,9	123,7	3,9	-21,3	-8,0
Гроші та їх еквіваленти	31,2	1,9	47,6	1,2	16,8	0,5	-0,7	-0,7
Витрати майбутніх періодів	280,5	17,2	764,9	19,8	1148,3	35,9	+2,6	+16,1
Інші оборотні активи	105,6	6,5	506,7	13,1	414,8	13	+6,6	-0,1
Усього за розділом II	1601,8	98,2	3853,6	99,5	3169,8	99	+1,3	-0,5

III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття								
Баланс	1631,6	100,0	3871,4	100,0	3202,9	100		

ПАСИВ

I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	11,8	0,7	11,8	0,3	11,8	0,37	-0,4	+0,07
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	609,8	37,4	473,7	12,2	881,6	27,5	-25,2	+15,3
Усього за розділом I	621,6	38,1	485,5	12,5	893,4	27,9	-25,6	+15,4

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Усього за розділом II	0,0		0,0	0,0		0,0	0,0	0,0

III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Поточна кредиторська заборгованість за:								
товари, роботи, послуги	954,0	58,5	3368,7	87,0	2267,7	70,8	+28,5	-16,2
розрахунки з бюджетом	6,2	0,4	15,5	0,4	15,5	0,5	0	+0,1
розрахунками з оплати праці	48,1	2,5	0,0	0,0	26,3	0,8	-2,5	+0,8
Інші поточні зобов'язання	1,7	0,1	1,7	0,0	0	0,0	-0,1	0,0
Усього за розділом III	1010,0	61,9	3385,9	87,4	2309,5	72,1	+25,5	-15,3

IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття								
Баланс	1631,6	100,0	3871,4	100,0	3202,9	100,0	-	-

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги значно зросла в 2022 році до 87% (3368,7 тис. грн) від загальних активів, але знизилася до 70,8% (2267,7 тис. грн) у 2023 році. Це вказує на певну стабілізацію фінансової ситуації, хоча показник залишається високим.

2.2. Аналіз фінансових результатів, рентабельності та оцінка фінансового стану підприємства ТОВ «ДАЙРЕКС»

Фінансовий результат роботи підприємства визначається шляхом порівняння його доходів та витрат. Якщо доходи перевищують витрати, підприємство отримує прибуток. У протилежному випадку, коли витрати перевищують доходи, підприємство зазнає збитків. Основна діяльність підприємства включає операції з виробництва та продажу продукції (товарів, робіт, послуг), які є основною метою його створення і забезпечують більшу частину доходу. Для виробничого підприємства основними операціями є закупівля сировини та матеріалів, виготовлення продукції і її продаж.

Для аналізу фінансових результатів підприємства використовують такі основні джерела інформації: оперативні дані бухгалтерського обліку, фінансова звітність (ф. № 1 "Баланс", ф. № 2 "Звіт про фінансові результати", ф. № 3 "Звіт про рух грошових коштів", ф. № 4 "Звіт про власний капітал", ф. № 5 "Примітки до річної фінансової звітності"), дані статистичної звітності про випуск і обіг цінних паперів, а також внутрішня управлінська звітність.

Прибуток формується внаслідок руху грошових потоків, які представлені доходами і витратами підприємства. Ці показники є ключовими чинниками, що впливають на розмір прибутку. В узагальненому вигляді прибуток — це різниця між доходами та витратами, які виникають в процесі діяльності підприємства за певний період. Тому при аналізі прибутку необхідно завжди враховувати і досліджувати основні фактори, що його визначають, а саме доходи та витрати.

Фінансові результати діяльності ТОВ «ДАЙРЕКС» в динаміці за 2020-2023 рр. наведено в табл. 2.3.

Аналіз даних табл. 2.3 показує, що дохід у 2022 році знизився, але у 2023 році відбулося значне зростання, що може свідчити про ефективні заходи з покращення продажів або вихід з кризи. Собівартість зросла у 2023 році, що може вказувати на

підвищення витрат на виробництво. Фінансовий результат показує суттєве покращення у 2023 році після збитків у 2022 році, що може свідчити про позитивні зміни в управлінні чи ринку. За період 2020–2023 рр. компанія зазнала збитків у 2022 році, але значне покращення фінансових показників у 2023 році свідчить про відновлення.

Аналіз формування прибутку підприємства передбачає визначення ключових факторів, які впливають на його збільшення або зменшення. Ці фактори можна розділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів належать такі чинники, як інфляція, податкове законодавство, науково-технічний прогрес у галузі, а також соціальний розвиток регіону. Внутрішні фактори поділяються на безпосередні та опосередковані. Безпосередні внутрішні фактори включають обсяги виробництва та продажу, собівартість і ціну продукції, асортимент тощо. Опосередковані фактори охоплюють післяпродажне обслуговування, маркетингову діяльність, зокрема рекламу, стан основних фондів і співвідношення власного та запозиченого капіталу.

Таблиця 2.3

Динаміка фінансових результатів ТОВ«ДАЙРЕКС» (в динаміці за 2020 - 2023 рр.)

ПОКАЗНИК	Значення, тис.грн.			Відхилення			
				абсолютне, тис.грн.		відносне, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3353,7	2071,1	4622,8	(1282,6)	2551,7	-38,2	+123,2
Інші операційні доходи	-	-	-	-	-	-	-
Інші доходи	-	-	-	-	-	-	-
Разом доходи	3353,7	2071,1	4622,8	(1282,6)	2551,7	-38,2	+123,2
Собівартість реалізованої продукції(товарів, робіт, послуг)	(1656,3)	(551,8)	(2478,0)	1104,5	(1926,2)	+66,7	+349,1
Інші операційні витрати	(1579,4)	(1548,6)	(1632,8)	30,8	(84,2)	-1,9	+5,4
Інші витрати	(86,3)	(106,8)	(104,1)	(20,5)	2,7	+21,3	+188,2
Разом витрати	(3322,0)	(2207,2)	(4214,9)	1114,8	(2007,7)	-33,6	+91,0
Фінансовий результат до оподаткування:							
прибуток (збиток)	31,7	(136,1)	407,9	(167,8)	544,0	-529,3	-399,7
Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	-
Чистий прибуток(збиток)	31,7	(136,1)	407,9	(167,8)	544,0	-529,3	-399,7

Аналіз фінансових результатів і рентабельності з використанням сучасних інформаційних технологій базується на визначенні основних елементів дослідження доходів, витрат і прибутку. Це необхідно для розробки послідовних аналітичних процедур і логічно обґрунтованих алгоритмів, які допомагають узагальнювати результати та приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку підприємства.

Аналіз даних табл. 2.4 дозволяє зробити висновки про ті фактори, які впливали на зміни фінансових результатів ТОВ «ДАЙРЕКС» у 2021-2023 рр.

Значне зниження чистого доходу у 2022 році вплинуло негативно на фінансові результати, однак у 2023 році дохід виріс, що позитивно вплинуло на відновлення прибутку. Зменшення собівартості у 2022 році позитивно вплинуло на фінансовий результат, але її різке збільшення у 2023 році негативно відобразилось на прибутковості. Незначне зниження інших операційних витрат у 2022 році позитивно вплинуло на результат, однак збільшення витрат у 2023 році мало негативний ефект. У 2022 році інші витрати зросли, що негативно вплинуло на фінансовий результат, а у 2023 році зменшення витрат сприяло позитивному впливу.

Таблиця 2.4

Факторний аналіз фінансових результатів ТОВ «ДАЙРЕКС» (в динаміці показників в періоді з 2021 - 2023 рр.)

ПОКАЗНИК	Значення, тис.грн			Відхилення			
				абсолютне, тис.грн.		Вплив чинника на зміну чистого фінансового результату («+» позитивний, «-» негативний)	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3353,7	2071,1	4622,8	(1282,6)	2551,7	-1282,6	+2551,7
Інші операційні доходи	-	-	-	-	-	-	-
Інші доходи	-	-	-	-	-	-	-
Разом доходи	3353,7	2071,1	4622,8	(1282,6)	2551,7	-1282,6	+2551,7
Собівартість реалізованої продукції(товарів, робіт, послуг)	(1656,3)	(551,8)	(2478,0)	1104,5	(1926,2)	+1104,5	-1926,2
Інші операційні витрати	(1579,4)	(1548,6)	(1632,8)	30,8	(84,2)	+30,8	-84,2
Інші витрати	(86,3)	(106,8)	(104,1)	(20,5)	2,7	-20,5	+2,7
Разом витрати	(3322,0)	(2207,2)	(4214,9)	1114,8	(2007,7)	+1114,8	-2007,7
Валовий прибуток	3353,7	2071,1	4622,8	(1282,6)	2551,7	-1282,6	+2551,7

Фінансовий результат до оподаткування:							
прибуток (збиток)	31,7	(136,1)	407,9	(167,8)	544,0	-167,8	+544,0
Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	-
Чистий прибуток(збиток)	31,7	(136,1)	407,9	(167,8)	544,0	-167,8	+544,0

Проведемо аналіз складу та структури витрат ТОВ «ДАЙРЕКС» в динаміці за 2021-2023 рр, що наведено в табл. 2.5.

У 2021 році собівартість становила 1656,3 тис. грн (49.9% від загальних витрат), але в 2023 році вона значно зросла до 2478,0 тис. грн (58.8%). Абсолютне збільшення склало 8,2 тис. грн, що вказує на підвищення витрат на виробництво або послуги. Структурно частка собівартості збільшилася на 8.9 процентних пунктів.

У 2021 році витрати становили 1579,4 тис. грн (47.5%), але у 2023 році зросли до 1632,8 тис. грн (38.7%). Незважаючи на невелике абсолютне збільшення на 534 тис. грн, частка цих витрат у загальній структурі знизилася на 8.8 процентних пунктів.

Інші витрати залишилися відносно стабільними. У 2021 році вони склали 86,3 тис. грн (2.6%), у 2023 році – 104,1 тис. грн (2.5%). Абсолютне зростання становило 178 тис. грн, а структурно зміна незначна (-0.1%).

Загальна сума витрат зросла з 3322,0 тис. грн у 2021 році до 4214,9 тис. грн у 2023 році. Абсолютне збільшення становить 8,9 тис. грн, при цьому частка витрат за статтями залишилася стабільною.

Таблиця 2.5

Аналізування складу та структури витрат ТОВ «ДАЙРЕКС» за період з 2021 по 2023 рр.

Показник	Роки						Відхилення	
	2021		2022		2023		абсолютне тис.грн. 2023/2021	за структурою, п.п. 2023/2021
	тис.грн.	частка, %	тис.грн.	частка, %	тис.грн.	частка, %		
Собівартість РП (ТРП)*	(1656,3)	49,9	(551,8)	25	(2478,0)	58,8	-821,7	+8,9
Інші операційні витрати	(1579,4)	47,5	(1548,6)	70,2	(1632,8)	38,7	-53,4	-8,8
Інші витрати	(86,3)	2,6	(106,8)	4,8	(104,1)	2,5	-17,8	-0,1
Разом	(3322,0)	100,0	(2207,2)	100,0	(4214,9)	100,0	-892,9	0,0

Аналіз ефективності формування витрат від операційної (виробничої) діяльності ТОВ «ДАЙРЕКС» за період 2021-2023 років, що був виконаний на основі даних табл. 2.4 та 2.5, представлений у табл. 2.6. Для проведення цього аналізу використовувалися показники, які були розраховані за певними формулами:

$$\text{Кпокр. витр.} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} \quad (2.1)$$

$$\text{Кокупн. витр.} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Чистий дохід}} \quad (2.2)$$

Варто зауважити, що коефіцієнт покриття виробничих витрат показує, наскільки 1 гривня чистого доходу покриває виробничі витрати (чим більше цей показник, тим краще). Коефіцієнт окупності виробничих витрат вказує на обсяг витрат, необхідний для отримання 1 гривні чистого доходу (чим менший цей показник, тим краще).

Для оцінки діяльності досліджуваного підприємства пропонується використовувати різні показники рентабельності, які дозволяють аналізувати ефективність його роботи в динаміці. У табл. 2.7 представлена динаміка витратних показників рентабельності ТОВ «ДАЙРЕКС», у табл. 2.8 — ресурсні показники підприємства за період з 2021 по 2023 роки, а в табл. 2.9 — показники рентабельності, пов'язані з доходами підприємства.

Таблиця 2.6

Оцінка ефективності операційної (виробничої) діяльності ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 рр.

Показники	Напрямок позитивної зміни показника	Рік			Абсолютне відхилення	
		2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	↑	(2,02)	(3,75)	(1,87)	+1,73	-1,89
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	↓	(0,49)	(0,27)	(0,54)	-0,23	+0,27

Рентабельність об'єктивно відображає ефективність роботи менеджменту підприємства. Вона показує, наскільки успішною є організація, її фінансовий стан та

здатність приносити прибуток. На основі показників рентабельності як усього підприємства, так і його окремих частин, керівництво ухвалює рішення щодо подальшого розвитку бізнесу та доцільності інвестицій.

Таблиця 2.7

Динаміка витратних показників рентабельності ТОВ «ДАЙРЕКС» (період з 2021 по 2023 рр.)

Показник	Формула	Роки			Відхилення 2023/ 2021
		2021	2022	2023	
Рентабельність продажу,%	Чистий прибуток / Виручка від реалізації	0,95	-	8,82	+7,87
Рентабельність П(ТРП),%	Валовий прибуток від реалізації / Собівартість реалізованої продукції	102,48	-	86,53	-15,95
Рентабельність операційної діяльності,%	Фінансовий результат від операційної діяльності / Операційні витрати	7,47	-	31,35	+23,88

За період 2023/2021 рентабельність продажів зросла на 7,87%, що свідчить про значне покращення прибутковості від продажів у 2023 році порівняно з 2021 роком. Це є позитивним сигналом щодо здатності підприємства отримувати прибуток від своєї діяльності.

У 2023 році рентабельність П(ТРП) знизилася на 15,95% порівняно з 2021 роком. Це може свідчити про зростання собівартості продукції або про зниження ефективності у формуванні валового прибутку.

За період 2023/2021 рентабельність операційної діяльності збільшилася на 23,88%, що вказує на суттєве покращення управління операційними витратами та ефективності основної діяльності підприємства у 2023 році. У порівнянні з 2021 роком, 2023 рік показав значні покращення в рентабельності продажів та операційної діяльності, що є позитивними показниками фінансової стабільності та прибутковості ТОВ «ДАЙРЕКС». Незважаючи на деяке зниження рентабельності П(ТРП), підприємство загалом демонструє тенденцію до відновлення та зростання ефективності діяльності.

Підприємства оцінюють рентабельність за такими видами:

1. Рентабельність активів: показує, скільки прибутку підприємство отримує на кожен вкладений гривню, і відображає ефективність вкладених ресурсів.

2. Рентабельність капіталу: визначає ефективність інвестиційної політики компанії, показуючи, як внутрішні інвестиції сприяють отриманню прибутку.
3. Рентабельність позикового капіталу: обчислює прибутковість з урахуванням залучених коштів.
4. Рентабельність продажів: розраховується як відношення отриманого прибутку до обсягу реалізації. Прибуток може бути валовим, чистим або операційним, залежно від мети розрахунку.
5. Рентабельність продукції: характеризує ефективність витрат на виробництво товарів, обчислюючись як відношення прибутку до собівартості продукції.
6. Рентабельність основної діяльності: це широке поняття, яке залежить від специфіки компанії та її індивідуальних умов, і розрахунок цих показників варіюється.

Оскільки підприємство мало збитки в 2022 році, рентабельність розраховувати не коректно, бо йдеться про збитковість підприємства.

Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком показує негативне значення у 2022 році через чистий збиток, але у 2023 році значно зросла до 0,13, що свідчить про покращення використання активів.

Рентабельність власного капіталу демонструє подібні зміни: різке зростання до 0,46 у 2023 році, в порівнянні з 2021 роком, де рентабельність становила 0,05. Це може свідчити про суттєві зміни в управлінні власними ресурсами та покращення інвестиційної діяльності.

Рентабельність залученого капіталу була від'ємною у 2022 році, оскільки підприємство мало збиток, але відновилося до 0,07 у 2023 році. Це вказує на більш ефективне використання залучених коштів у 2023 році.

Таблиця 2.8

Динаміка ресурсних показників рентабельності ТОВ «ДАЙРЕКС» (період з 2021 по 2023 рр.)

Показник	Формула	Роки			Відхилення
		2021	2022	2023	
Рентабельність капіталу (активів) за чистим	$R_{\text{акт.ч.п.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи } (\uparrow)}$	0,02	-	0,13	+0,11

прибутком					
Рентабельність власного капіталу	$R_{в.к.} = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал } \Phi (\uparrow)$	0,05	-	0,46	+0,41
Рентабельність залученого капіталу	Прибуток до оподаткування / середньорічна вартість залученого капіталу ($\uparrow$)	0,02	-	0,07	+0,05
Рентабельність перманентного капіталу	Прибуток до оподаткування / середньорічна вартість власного капіталу та довгострокових зобов'язань ($\uparrow$)	0,02	-	0,14	+0,12
Рентабельність необоротних активів (фондорентабельність)	Прибуток до оподаткування / середньорічна рентабельність необоротних активів ($\uparrow$)	0,11	-	0,33	+0,22
Рентабельність оборотних активів	Прибуток до оподаткування / середньорічна вартість оборотних активів ($\uparrow$)	0,02	-	0,09	+0,07
Коефіцієнт реінвестування	Креін. = Нерозподілений прибуток / Чистий прибуток ($\uparrow$)	1,05	3,48	2,16	+1,11
Період окупності власного капіталу	Ток.вл.кап. =Власний капітал / Чистий прибуток ($\downarrow$)	19,6	(-3,57)	2,19	-17,41

Рентабельність перманентного капіталу та фондорентабельності також зазнали суттєвих змін. Обидва показники значно зросли у 2023 році, що свідчить про покращення фінансової стабільності компанії.

Рентабельність оборотних активів також слідує загальній тенденції: зниження у 2022 році та відновлення у 2023 році. Це вказує на покращення ефективності використання оборотних активів.

Коефіцієнт реінвестування значно зріс у 2022 році порівняно з 2021 роком, що може вказувати на прагнення зберегти прибуток для подальшого розвитку, але трохи знизився у 2023 році.

Період окупності власного капіталу показав нестабільність у 2022 році, але суттєво покращився у 2023 році, що свідчить про зростання ефективності використання капіталу.

Давайте розглянемо, як розраховуються деякі показники рентабельності. Рентабельність власного капіталу показує, наскільки ефективно використовується

власний капітал компанії, і обчислюється як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \times 100\%$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, а BK – середньорічна вартість власного капіталу.

Аналіз цього коефіцієнта за різні періоди дозволяє оцінити зміни в прибутковості. Вищі значення коефіцієнта вважаються кращими, оскільки свідчать про збільшення чистого прибутку, який компанія отримує на вкладений капітал. Стабільне зростання рентабельності власного капіталу означає підвищення здатності компанії приносити дохід своїм акціонерам. Однак слід враховувати, що зниження власного капіталу (наприклад, через викуп акцій) може штучно збільшити цей показник. Високий рівень боргового навантаження також сприяє зростанню рентабельності власного капіталу, оскільки компанія використовує позикові кошти замість власних для фінансування своєї діяльності. [25]

Компанії слід прагнути підвищувати цей показник, оскільки його зростання свідчить про ефективніше використання власного капіталу. Максимізація рентабельності власного капіталу є важливою метою для будь-якого підприємства.

Рентабельність залученого капіталу показує, скільки прибутку припадає на одну гривню залучених коштів і обчислюється за формулою:[14]

$$P_{ЗК} = \frac{ЧП}{ЗК} \times 100\%$$

де ЗК — середньорічна вартість залученого капіталу компанії.

Рентабельність перманентного капіталу розраховується наступним чином: [26]

де ДЗ — середня величина довгострокових кредитів і позик, отриманих підприємством за певний період.

Довгострокові кредити зазвичай використовуються для фінансування необоротних активів, що дозволяє підприємству зберігати свої власні кошти. У цьому контексті рентабельність перманентного капіталу може відображати прибутковість довгострокових вкладень, включаючи власний капітал. Таким чином, цей показник показує, наскільки ефективно компанія використовує власні та довгострокові залучені кошти для отримання прибутку.

Аналогічним чином можна обчислити рентабельність позикового капіталу, враховуючи як довгострокові, так і короткострокові зобов'язання компанії, або ж розглядаючи лише короткострокові пасиви окремо.

Представимо в табл. 2.9 результати розрахунку доходних показників рентабельності ТОВ «ДАЙРЕКС».

Таблиця 2.9

Динаміка доходних показників рентабельності ТОВ «ДАЙРЕКС» (період з 2021 по 2023 рр.)

Показник	Формула	Роки			Відхилення	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2021
Чиста рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)	Чистий прибуток / Чистий дохід (↑)	0,01	-	0,09	-	+0,08
Рентабельність доходу від операційної діяльності	Фінансовий результат від операційної діяльності / Доходи від операційної діяльності (↑)	0,94	-	8,82	-	+7,88

В 2021 році рентабельність доходу від операційної діяльності становила 0,94%, це свідчить про те, що компанія лише незначною мірою отримувала прибуток з операційної діяльності, і її операційна ефективність була низькою.

За 2023 рік рентабельність суттєво зросла і досягла 8,82%, що свідчить про відновлення ефективності операційної діяльності. Відносне покращення рентабельності на 7,88% порівняно з 2021 роком вказує на те, що компанія значно підвищила свою здатність генерувати операційний прибуток.

В умовах ринку кожне підприємство повинно мати точну інформацію про свою ліквідність і платоспроможність, а також про фінансовий стан своїх партнерів.

Ліквідність активу визначається його здатністю швидко перетворюватися в грошові кошти. Чим менше часу потрібно для цієї трансформації, тим вища ліквідність активу. Ліквідність підприємства характеризує його здатність конвертувати активи в готівку, щоб вчасно виконувати свої зобов'язання. Існують різні рівні ліквідності, і недостатня ліквідність зазвичай означає, що підприємство втрачає можливість скористатися вигідними ринковими умовами, обмежуючи свободу дій керівництва.

Серйозна нестача ліквідності свідчить про те, що компанія не в змозі своєчасно погасити свої борги та зобов'язання, що може змусити її продавати довгострокові активи або, у найгіршому випадку, привести до банкрутства.

Для власників компанії низька ліквідність може означати зниження прибутку, втрату контролю над бізнесом або навіть повну втрату інвестованого капіталу. Якщо власники несуть необмежену відповідальність, їхні втрати можуть перевищити початкові інвестиції.

Для кредиторів недостатня ліквідність боржника може означати затримку з виплатою відсотків та основної суми боргу. Стан ліквідності компанії може також вплинути на її стосунки з клієнтами та постачальниками, що в результаті може призвести до невиконання умов контрактів і втрати бізнес-партнерів.

Порядок визначення показників ліквідності:[26]

Коефіцієнт загальної ліквідності (або коефіцієнт покриття) обчислюється як співвідношення всіх оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Фінансові експерти вважають, що оптимальне значення цього коефіцієнта має бути в межах від 1 до 2.

Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності розраховується шляхом ділення високоліквідних поточних активів на поточні зобов'язання. Фінансові аналітики рекомендують, щоб цей показник був не меншим за 0,5.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається як відношення грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань підприємства.

Чисті оборотні активи (також відомі як чистий оборотний капітал або робочий капітал) — це різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями компанії.

Аналіз показників ліквідності ТОВ «ДАЙРЕКС» в динаміці з 2021-2023 рр. представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз показників ліквідності ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 рр.

Показник	Рік			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,6	1,1	1,4	-0,5	+0,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,1	0,8	0,8	-0,3	+0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,01	0,01	-0,02	+0
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,73	0,37	0,11	-0,36	-0,26
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	591,8	467,7	860,3	-124,1	+392,6

Коефіцієнт поточної ліквідності відображає можливість підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Оптимальним вважається значення в межах 1,5–2. У 2021 році цей коефіцієнт становив 1,6, що є задовільним, але в 2022 році він знизився до 1,1, що вказує на погіршення платоспроможності. У 2023 році показник трохи покращився до 1,4, але все ще не досяг оптимального рівня.

Коефіцієнт швидкої ліквідності оцінює здатність підприємства погасити свої короткострокові зобов'язання за рахунок більш ліквідних активів (без урахування запасів). Зниження цього показника з 1,1 у 2021 році до 0,8 у 2022 та 2023 роках вказує на ризик втрати платоспроможності без реалізації запасів. Оскільки цей коефіцієнт менший за оптимальне значення 1,0, це свідчить про необхідність поліпшення управління ліквідними активами.

Абсолютна ліквідність вказує на здатність підприємства негайно погасити свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів — грошових коштів та їх еквівалентів. Показник цього коефіцієнта нижчий за 0,2 є критично низьким. У 2021 році він становив 0,03, а в 2022 і 2023 роках знизився до 0,01, що вказує на значну недостатність грошових коштів для покриття зобов'язань.

Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості показує, наскільки дебіторська заборгованість покриває кредиторську. Зниження цього

показника з 0,73 у 2021 році до 0.11 у 2023 році свідчить про значне зниження фінансової стійкості компанії, оскільки дебіторська заборгованість стала значно меншою порівняно з кредиторською.

Чистий оборотний капітал визначає різницю між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями. Зниження цього показника з 591,8 тис. грн у 2021 році до 467,7 тис. грн у 2022 році свідчить про зниження фінансової гнучкості. Проте в 2023 році спостерігається значне зростання цього показника до 860,3 тис. грн, що свідчить про відновлення ліквідності.

Платоспроможність підприємства характеризується його здатністю мати достатньо грошових коштів та їх еквівалентів для своєчасного виконання зобов'язань перед кредиторами, які потребують негайної оплати. Це один з основних показників фінансової стійкості компанії, що свідчить про її можливість оперативно виконувати боргові зобов'язання. У більш вузькому сенсі платоспроможність визначається наявністю фінансових ресурсів, які дають змогу підприємству погасити короткострокову заборгованість. Платоспроможність тісно пов'язана з ліквідністю, оскільки для забезпечення платоспроможності компанія повинна мати достатній рівень ліквідних активів.[27]

Незалежно від того, на якій стадії життєвого циклу знаходиться підприємство, фінансовий менеджмент має визначати оптимальний рівень ліквідності. Це необхідно, оскільки недостатня ліквідність може призвести до неплатоспроможності чи навіть банкрутства, в той час як надлишок ліквідних активів може негативно впливати на рентабельність компанії. Для цього проводиться детальний аналіз балансу, в якому активи групуються за рівнем ліквідності, а пасиви — за термінами їх погашення. Також важливим є аналіз джерел формування запасів і витрат, а також оцінка наявності або дефіциту власних оборотних коштів. Цей процес ґрунтується на даних бухгалтерського балансу та звіту про фінансові результати. Зазвичай оцінка платоспроможності здійснюється за підсумками діяльності підприємства за рік або півріччя. Власні оборотні кошти, як показник фінансової стійкості та ліквідності, розраховуються як різниця між оборотними активами і короткостроковими зобов'язаннями або як сума власного капіталу та довгострокових зобов'язань за мінусом необоротних активів.

Динаміку показників платоспроможності ТОВ «ДАЙРЕКС» представлено в табл.

Таблиця 2.11

Динаміка показників платоспроможності ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 рр.

Показник	Порядок розрахунку	Значення станом на 31.12.			Відхилення абсолютне	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Власний оборотний капітал, тис.грн.	ВОК (оборотні активи – поточні зобов'язання)	591,8	467,7	860,3	-124,1	392,6
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	$K_{звк} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання}}{\text{Оборотні активи}}$	0,37	0,12	0,27	-0,25	0,15
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$k_{МВК} = \frac{OA - ПЗ}{BK}$	0,95	0,96	0,96	0,01	0
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (коефіцієнт фінансової стійкості)	$k_{фс} = \frac{BK + ДЗ}{ЗК} = \frac{BK + ДЗ}{A}$	0,38	0,13	0,28	-0,25	0,12
Коефіцієнт фінансової залежності	$k_{фз} = \frac{A}{BK} = \frac{ЗК}{BK}$	2,62	7,97	3,59	5,35	-4,38

Позначення: *OA* – оборотні активи підприємства; *ПЗ* – поточні зобов'язання підприємства; *ДЗ* – довгострокові зобов'язання; *BK* – власний капітал підприємства; *ЗК* – загальна сума джерел фінансування (загальний капітал) підприємства (валюта балансу); *A* – загальна вартість всіх активів підприємства (валюта балансу).

Власний оборотний капітал у 2022 році зменшився на 124,1 тис.грн., у 2023 в порівнянні з попереднім – збільшився на 392,6 тис. грн.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами зменшився у 2022 році на 0,25, у 2023 році збільшився на 0,15.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу в порівнянні з попереднім роком збільшився у 2022 році на 0,01, а у 2023 році відхилення дорівнює 0.

Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (коефіцієнт фінансової стійкості) у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зменшився на 0,25, а у 2023 році в порівнянні з 2022 – збільшився на 0,12.

Коефіцієнт фінансової залежності навпаки – у 2022 році збільшився на 5,35, а у 2023 році зменшився на 4,38 в порівнянні з попереднім роком відповідно.

Фінансовий аналіз підприємства включає також оцінку показників його ділової активності, результати розрахунків яких відображені в табл. 2.12-2.14.

Коефіцієнт оборотності активів (Ка) різко знизився у 2022 році, що вказує на погіршення ефективності використання активів для генерування доходу, але в 2023 році ситуація покращилася.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кдз) також суттєво знизився у 2022 році, що вказує на погіршення процесу інкасації дебіторської заборгованості, але у 2023 році знову зросла ефективність.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Ккз) показав значне зниження у 2022 році, але у 2023 році ситуація трохи стабілізувалася.

Коефіцієнт оборотності запасів (Кз) вказує на неефективне управління запасами у 2022 році з покращенням у 2023 році.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу (Квк) був стабільним, але продемонстрував значне зростання у 2023 році, що є позитивною тенденцією.

Загалом, аналіз показує, що ТОВ "ДАЙРЕКС" стикалося з труднощами у 2022 році, але в 2023 році деякі показники покращилися, що свідчить про певну стабілізацію фінансової ситуації.

Таблиця 2.12

Динаміка коефіцієнтів оборотності ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 рр.

Показники	Порядок розрахунку	Значення станом на 31.12			Абсолютне відхилення	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Коефіцієнти оборотності						
оборотності активів (Ка)	$K_{об} = РП / ОбА^{сер}$	2,07	0,54	1,45	-1,53	+0,91
дебіторської заборгованості (Кдз)	$K_{дз} = РП / Середньорічна вартість дебіторської заборгованості (СВдз)$	8,94	2,07	6,14	-6,87	+4,07
кредиторської заборгованості (Ккз)	$K_{кз} = Середньорічна собівартість реалізації продукції (СРр) / Середньорічна кредиторська заборгованість (СРкз)$	1,64	0,25	0,87	-1,39	+0,62

оборотності запасів (Кз)	$CPp / \text{Середньорічна вартість запасів (CBз)}$	3,71	0,64	1,89	-3,07	+1,25
власного капіталу	$ЧДр / \text{Середньорічний розмір власного капіталу (BK)}$	5,39	3,74	6,70	-1,65	+2,96

Тривалість обороту дебіторської заборгованості (Пдз) суттєво знизилася в 2022 році, але зросла в 2023 році. Це свідчить про те, що компанія в 2022 році ефективніше управляла дебіторською заборгованістю, але у 2023 році ситуація погіршилась.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості (Пкз) значно зросла у 2022 році, а потім знизилася в 2023 році. Це може свідчити про зміну стратегії управління кредиторською заборгованістю або зміну умов постачання товарів.

Тривалість обороту запасів (Пз) значно зросла в 2022 році, що може свідчити про накопичення товарно-матеріальних запасів. У 2023 році цей показник знизився, що є позитивним сигналом для компанії.

Таблиця 2.13

Динаміка показників тривалості обороту ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023

рр.

Показники	Порядок розрахунку	Значення станом на 31.12			Абсолютне відхилення	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Тривалість обороту, днів						
дебіторської заборгованості (Пдз)	$Пдз = \text{Кількість днів у періоді (Кдп)} / Кдз$	40,3	1,7	47,9	-38,6	+46,2
кредиторської заборгованості (Пкз)	$Пкз = \text{Кількість днів у періоді (Кдп)} / Ккз$	219,35	1440	413,8	+1220,5	-1026,2
запасів (Пз)	$Пз = (360 * \text{Середньорічна сума запасів}) / \text{Собівартість реалізованої продукції середньорічна}$	403	832	195	+429	-637

Одним із ключових показників ділової активності підприємства є тривалість обороту основних засобів (табл. 2.14). Чим швидше відбувається цей оборот, тим ефективніше працює фінансова система компанії: від швидкості обороту залежить обсяг продажів за певний період, що збільшує прибуток. Вища оборотність знижує умовно-

постійні витрати на кожному виробничому етапі, що позитивно впливає на рентабельність. Прискорення обороту активів на будь-якому етапі сприяє його прискоренню на наступних стадіях, а швидка трансформація ресурсів у гроші підвищує платоспроможність підприємства. Аналіз показників оборотності дає змогу оцінити, наскільки ефективно компанія використовує власні або залучені кошти в своїй діяльності.

Коефіцієнт зносу основних засобів залишався стабільним у межах 0.89-0.94 протягом 2021-2023 років, що свідчить про незначні зміни у рівні зносу активів компанії.

Коефіцієнт мобільності активів значно зріс у 2022 році, що вказує на збільшення частки оборотних активів відносно необоротних. Однак у 2023 році коефіцієнт знизився, що може свідчити про збільшення інвестицій у необоротні активи або зниження ліквідності оборотних активів.

Фондовіддача поступово зростала з 2021 по 2023 рік, що є позитивним показником ефективності використання основних засобів для генерування доходів.

Таблиця 2.14

Динаміка показників оборотності активів ТОВ «ДАЙРЕКС»

Показники	Порядок розрахунку	Значення станом на 31.12			Абсолютне відхилення	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Коефіцієнт зносу основних засобів	<i>Знос основних засобів / Первісна вартість основних засобів</i>	0,89	0,94	0,90	+0,05	-0,04
Коефіцієнт мобільності активів	Оборотні (мобільні) активи / Необоротні активи	53,75	216,5	95,74	+162,75	-120,76
Фондовіддача	Обсяг реалізації / Середньорічна вартість основних засобів	112,57	116,47	139,63	+3,9	+23,16

У сучасних умовах фінансова стабільність є важливим фактором для виживання та розвитку будь-якої компанії. Фінансово стійке підприємство здатне швидко реагувати на зміни ринку і уникати ризику банкрутства. Чим вища фінансова стійкість компанії, тим більше переваг вона має порівняно з конкурентами у тій самій галузі, зокрема при залученні кредитів та інвестицій. Таке підприємство здатне своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед державними органами, фондами, працівниками та партнерами. Фактично, фінансова стійкість є запорукою платоспроможності підприємства як у звичайних, так і в нестабільних умовах ринку.

Ключовими чинниками, що визначають фінансову стійкість, є структура капіталу (співвідношення власних і позикових коштів, а також довгострокових і короткострокових джерел фінансування) та фінансова політика щодо активів, зокрема управління необоротними активами і запасами. Тому важливо, щоб підприємство постійно моніторило свої фінансові показники та вчасно вживало заходів для зміцнення своєї фінансової стабільності.

2.3. Оцінка типу фінансової стійкості та діагностика ймовірності банкрутства ТОВ «ДАЙРЕКС»

Управління фінансовою безпекою підприємства полягає в здатності компанії самостійно розробляти та реалізовувати фінансову стратегію, яка відповідає загальним цілям корпоративної стратегії, враховуючи нестабільні умови ринку та конкурентне середовище. Важливим аспектом цієї діяльності є застосування методів аналізу фінансової стійкості та ризику банкрутства компанії. Основою такого аналізу є фінансова звітність підприємства.

Фінансова безпека тісно пов'язана з показниками, як-от фінансова стійкість, ліквідність активів, платоспроможність і співвідношення операційного та фінансового важелів. Фінансова стійкість є основним елементом загальної стабільності підприємства, оскільки вона відображає здатність компанії підтримувати баланс грошових потоків та забезпечувати наявність ресурсів для безперебійної діяльності. Вона також показує, наскільки ефективно компанія може фінансувати свою діяльність і виконувати зобов'язання вчасно.

Для оцінки фінансової стійкості застосовують трьохкомпонентний показник, що включає[28]:

1. Надлишок або дефіцит власних оборотних коштів — різниця між власними оборотними коштами та вартістю запасів і витрат.
2. Надлишок або дефіцит власних і довгострокових позикових джерел для формування запасів та покриття витрат — різниця між довгостроковими джерелами фінансування і вартістю запасів та витрат.
3. Надлишок або дефіцит загальної величини джерел для формування запасів і витрат — різниця між загальною сумою джерел для формування запасів і витрат та їх

реальною вартістю.

Цей показник дозволяє класифікувати фінансову стійкість підприємства в одну з таких категорій: абсолютну, нормальну, порушену або кризову.

Абсолютна фінансова стабільність — це оптимальний, хоча й рідкісний стан, коли підприємство має надлишок усіх джерел для формування запасів і покриття витрат:

1. власних оборотних коштів ≥ 0 ;
2. довгострокових джерел фінансування запасів та витрат ≥ 0 ;
3. загальної суми джерел фінансування запасів та витрат ≥ 0 .

Абсолютна фінансова стійкість означає, що підприємство повністю покриває свої зобов'язання власними ресурсами, без потреби у зовнішньому фінансуванні. Такий стан характерний для стабільних підприємств із високим рівнем рентабельності.

Нормальна фінансова стійкість забезпечує підприємству можливість залишатися платоспроможним. У цьому випадку спостерігається нестача власних оборотних коштів, але є надлишок довгострокових джерел фінансування та загальної суми фінансування:

1. власних оборотних коштів ≤ 0 ;
2. довгострокових джерел фінансування запасів та витрат ≥ 0 ;
3. загальної суми джерел фінансування запасів та витрат ≥ 0 .

Нормальна фінансова стійкість свідчить про те, що підприємство має збалансоване співвідношення власних і позикових коштів. При цьому воно здатне фінансувати свою діяльність, не наражаючись на значні ризики неплатоспроможності.

Порушена фінансова стійкість означає, що підприємство втрачає платоспроможність, але все ще може відновити фінансовий баланс за рахунок власних або запозичених коштів. Такий стан характеризується нестачею власних оборотних коштів та довгострокових джерел фінансування, але надлишком загальної суми фінансування:

1. власних оборотних коштів ≤ 0 ;
2. довгострокових джерел фінансування запасів та витрат ≤ 0 ;
3. загальної суми джерел фінансування запасів та витрат ≥ 0 .

Порушена фінансова стійкість виникає, коли підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування, а власний капітал є недостатнім для покриття основних потреб. Це може бути ознакою надмірної кредитної залежності.

Кризова фінансова стійкість настає, коли підприємство перебуває на межі

банкрутства через наявність непокритої кредиторської заборгованості та прострочених позик. Вона характеризується дефіцитом усіх видів джерел фінансування:

1. власних оборотних коштів ≤ 0 ;
2. довгострокових джерел фінансування запасів та витрат ≤ 0 ;
3. загальної суми джерел фінансування запасів та витрат ≤ 0 .

Кризова фінансова стійкість характеризується вкрай низьким рівнем власного капіталу або його відсутністю. Підприємство не здатне своєчасно виконувати свої зобов'язання, що свідчить про ризик банкрутства.

У табл. 2.15 представлено узагальнені дані та проведено оцінку типу фінансової стійкості ТОВ «ДАЙРЕКС» на основі тривимірного показника.

Таблиця 2.15

Абсолютні показники фінансової стійкості ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 роки

Показники	2021, тис.грн.	2022, тис.грн.	2020, тис.грн.
1. Власний капітал	621,6	485,5	893,4
2. Необоротні активи	29,8	17,8	33,1
3. Власні оборотні кошти (р.1-р.2)	591,8	467,7	860,3
4. Довгострокові зобов'язання	0	0	0
5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів (п.3+п.4)	591,8	467,7	860,3
6. Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	954,0	3368,7	2267,7
7. Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.5 + р.6)	1545,8	3836,4	3128,0
8. Запаси	447,0	1274,9	1343,1
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів (п.3– п.8)	144,8	(807,2)	(482,8)
10. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів (п.5–п.8)	144,8	807,2	(482,8)
11. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р.7 - р. 8)	1098,8	2561,5	1784,9
12. Наявність власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів (р.10*360/усі джерела)	33,7	75,7	(55,6)

13. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття на 1 грн. запасів (п.11/п.8)	2,46	20,1	1,33
Показники типу фінансової стійкості			
14. Тривимірний показник	1, 1, 1	0, 0, 1	0, 0, 1
15. Тип фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан.	Нестійкий фінансовий стан.

Таким чином, у 2021 році компанія мала абсолютну фінансову стійкість, але у 2022 та 2023 роках ситуація погіршилася, перейшовши до нестійкого фінансового стану.

У табл. 2.16 представлено динамку показників фінансової стійкості ТОВ «ДАЙРЕКС» в період з 2021 по 2023 рік.

Таблиця 2.16

Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ "ДАЙРЕКС"

Нормативне значення	Порядок розрахунку	Роки			Відхилення	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, концентрації власного капіталу)						
(Кавт) [$>0,5$], оптимальне 0,6-0,7	$k_a = \frac{BK}{3K} = \frac{BK}{A}$	0,38	0,13	0,28	-0,25	0,15
Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)						
0,6-0,7	$k_{фз} = \frac{A}{BK} = \frac{3K}{BK}$	0,62	0,87	0,72	0,25	-0,15
Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт концентрації залученого (позикового) капіталу)						
0,4-0,6	$k_{кз} = \frac{ДЗ + ПЗ}{3K}$	1,62	6,97	2,58	5,35	-4,39
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (коефіцієнт фінансової стійкості)						
Кфс [>1]	$k_{фс} = \frac{BK + ДЗ}{3K} = \frac{BK + ДЗ}{A}$	0,38	0,13	0,28	-0,25	0,15
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами						
0,1 і більше	$k_{звк} = \frac{OA - ПЗ}{OA}$	0,37	0,12	0,27	-0,25	0,15
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів						
[0,2]	$k_{МВК} = \frac{OA - ПЗ}{BK}$	0,95	0,96	0,96	0,01	0
Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування						

0,67-1,5	$k_{зкд} = \frac{ДЗ}{ВК + ДЗ}$	0	0	0	0	0
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань і власного капіталу (коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансового ризику)						
↓	$k_{\phi} = \frac{ДЗ + ПЗ}{ВК}$	1,62	6,97	2,58	5,35	-4,39

Використані позначення: $ЗК$ – загальна сума джерел фінансування підприємства (валюта балансу); $ВК$ – власний капітал; $А$ – загальна вартість всіх активів підприємства (валюта балансу).

Коефіцієнт автономії (Кавт) показує, яка частка активів фінансується за рахунок власного капіталу. За період 2021-2023 років він знизився з 0.38 до 0.13, але в 2023 році знову підвищився до 0.28. Це свідчить про нестабільну структуру капіталу і високу залежність від позикових коштів у 2022 році.

Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз) демонструє, що підприємство в 2022 році значно збільшило свою залежність від позикових коштів (87%), але в 2023 році ситуація трохи покращилася (72%).

Коефіцієнт заборгованості (Кзаб) свідчить про високий фінансовий ризик у 2022 році (6.97), що може бути проблемою для фінансової стійкості підприємства. Однак, у 2023 році цей показник значно зменшився (2.58), що є позитивною динамікою.

Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (Кдфн) показує стабільність фінансування на тривалу перспективу. Значення цього коефіцієнта повторюють динаміку коефіцієнта автономії.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами показує, що ТОВ "ДАЙРЕКС" має обмежену здатність покривати свої оборотні активи власними коштами, особливо у 2022 році, що може вказувати на ризики ліквідності.

Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів (Кмв): Значення близьке до 1 (0.95-0.96) в усі роки, що свідчить про високий рівень маневреності власних оборотних коштів. Це означає, що більшість власних коштів залишається в обороті та може використовуватися для фінансування поточних потреб.

Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування становить 0 протягом всіх років (2021, 2022, 2023), оскільки підприємство не має довгострокових зобов'язань. Відсутність довгострокових зобов'язань вказує на те, що підприємство не використовує довгострокові позики або інші види довгострокового фінансування. Це може бути як позитивним аспектом (менша залежність від зовнішніх фінансових джерел), так і обмеженням, якщо підприємство має потребу в розширенні чи фінансуванні

довгострокових проектів.

Коефіцієнт співвідношення зобов'язань і власного капіталу (Ксвк): Показує високий фінансовий ризик у 2022 році (6.97), що вказує на значну залежність від позикових коштів. У 2023 році ситуація покращилася (2.58), але все ще потребує уваги для зменшення ризиків.

Для ефективного управління фінансовою безпекою підприємства важливо контролювати показники виробничого та фінансового важелів. Виробничий важіль характеризується відношенням маржинального прибутку до операційного прибутку. Чим більші постійні витрати підприємства, тим вищий рівень операційного важеля. Вплив цього важеля виражається у зміні операційного та чистого прибутку при зміні виручки від реалізації. Зміна операційного прибутку відповідає зміні виручки, помноженій на значення операційного важеля. Оскільки показник операційного важеля, як правило, перевищує одиницю, це означає, що прибуток до виплати відсотків і податків змінюється швидше, ніж виручка. Вищий рівень виробничого важеля свідчить про більшу вигоду від зростання обсягу продажів. Сила дії операційного важеля зростає із збільшенням частки постійних витрат у виручці. За теорією операційного аналізу, ступінь впливу виробничого важеля вказує на рівень підприємницького ризику: чим вищий вплив операційного важеля, тим більший ризик для підприємства. [28]

Фінансовий важіль пов'язаний з використанням позикових коштів для підвищення прибутку, коли власного капіталу недостатньо. Відношення позикового капіталу до власного визначає рівень фінансового ризику та фінансової стійкості підприємства. Фінансовий ризик виникає через можливість невиконання зобов'язань за рахунок прибутку, отриманого від діяльності. Використання позикових коштів не завжди є негативним фактором через ризики, які вони несуть. Фінансовий менеджер може керувати позиковими коштами, мінімізуючи ризик і водночас отримуючи вигоду від "ефекту фінансового важеля". Найбільше завдання полягає у визначенні оптимального рівня позикових коштів. Будь-яке підприємство з непогашеною заборгованістю має коефіцієнт фінансового важеля понад 1,0.

У міжнародній практиці одним із ключових інструментів для раннього попередження та прогнозування банкрутства є дискримінантний аналіз. Цей метод використовує математично-статистичні підходи для побудови функції та розрахунку інтегрального показника, який дозволяє з достатньою ймовірністю передбачити

банкрутство підприємства. [17]

Зарубіжні дискримінантні моделі зазвичай вважаються універсальними, але вони не містять конкретних рекомендацій щодо того, які підприємства можна аналізувати з їхньою допомогою найефективніше, а для яких їхнє застосування не є доцільним. Аналіз цих моделей показує, що вони в першу чергу призначені для прогнозування банкрутства великих і середніх підприємств. Тому їх точність при використанні для малого бізнесу викликає сумніви. [17]

Деякі методики взагалі не підходять для оцінки фінансового стану малих підприємств, оскільки спираються на показники, які не представлені у звітності таких підприємств (наприклад, Cash-flow) або не є типовими для них (наприклад, ринковий курс акцій). Важко виділити одну модель, яка б давала найточніші прогнози, проте модель О.О. Терещенка вважається найбільш підходящою для українських підприємств, оскільки вона розроблена на основі аналізу діяльності саме вітчизняних компаній. Хоча всі моделі мають свої сильні та слабкі сторони, їх варто застосовувати комплексно і заздалегідь, що дає змогу вчасно виявити ознаки банкрутства і вжити заходів для його запобігання.

Розглянемо деякі з цих моделей на прикладі ТОВ «ДАЙРЕКС». Проведемо аналіз ймовірності банкрутства підприємства за допомогою двофакторної моделі Е. Альтмана (табл. 2.17). Двофакторна модель Альтмана розраховується за формулою:

$$Z = -0,3877 - 1,0736 * КП + 0,579 * КФЗ$$

Таблиця 2.17

Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 роки, використовуючи двофакторну модель Е. Альтмана

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
1	2	3	4
<i>КП</i> - коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	1,6	1,1	1,4
<i>КФЗ</i> - коефіцієнт фінансової залежності (коефіцієнт концентрації позикового капіталу)	0,62	0,87	0,72
<i>Z</i> =	-1,75	-1,06	-1,47
Ймовірність банкрутства	низька	Низька	низька

Ймовірність банкрутства є низькою, оскільки всі значення Z -коефіцієнта за моделлю Альтмана менші за нуль. Якщо ж значення Z перевищує нуль, це вказує на високу ймовірність банкрутства.

Далі проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "ДАЙРЕКС" за моделлю Романа Ліса (табл. 2.18). Розрахунок проведемо, використовуючи таку формулу:

$$Z = 0,063 \times X_1 + 0,092 \times X_2 + 0,057 \times X_3 + 0,001 \times X_4,$$

Таблиця 2.18

**Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 рр.,
використовуючи модель Романа Ліса**

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
1	2	3	4
X_1 - відношення оборотного капіталу до всіх активів	0,36	0,12	0,27
X_2 - відношення прибутку від реалізації до всіх активів	0	0	0
X_3 - відношення нерозподіленого прибутку до всіх активів	0,37	0,12	0,28
X_4 - відношення власного капіталу до позичкового капіталу	0,62	0,14	0,39
$Z =$	0,04439	0,01454	0,03336
<i>Ймовірність банкрутства</i>	низька	висока	висока

Критерієм оцінювання є такі значення Z -коефіцієнта за моделлю Ліса: $Z < 0,037$ – ймовірність банкрутства висока; $Z > 0,037$ – ймовірність банкрутства низька.

В 2021 році значення показника $Z = 0,04439 > 0,037$, отже фінансовий стан є стійким.

В 2022 році значення показника $Z = 0,01454 < 0,037$, тобто фінансовий стан є нестійким.

В 2023 році значення показника $Z = 0,03336 < 0,037$, - фінансовий стан є нестійким.

За моделлю Ліса ймовірність банкрутства підприємства у 2022-2023 роках порівняно з 2021р. є високою.

Проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "ДАЙРЕКС" за допомогою моделі Спрінгейта (табл. 2.19). Розрахунки будуть виконані за наступною формулою:

$$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4,$$

На основі формули, ми можемо визначити ймовірність банкрутства:

- Якщо $Z < 0.862$, є високий ризик банкрутства.
- Якщо $Z \geq 0.862$, ризик банкрутства низький.

Таким чином, для 2023 року ймовірність банкрутства є низькою, оскільки $Z > 0.862$, а для 2021 та 2022 років вона залишається високою.

Отже, хоча кожна модель має свої плюси та мінуси, важливо використовувати їх разом і завчасно, навіть якщо підприємство працює ефективно та є прибутковим. Це допоможе виявити потенційні проблеми та запобігти їм за умови ефективного управління.

Таблиця 2.19

Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ "ДАЙРЕКС" за період з 2021 по 2023 роки з використанням моделі Спрінгейта

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
X_1 – власний оборотний капітал/ всього активів	0,36	0,12	0,27
X_2 – прибуток до виплати відсотків/ всього активів	0,02	-0,04	0,13
X_3 – прибуток до оподаткування/ поточні зобов'язання	0,03	-0,04	0,18
X_4 – чистий дохід/ всього активів	0,37	0,12	0,28
$Z =$	0,6	0,0224	0,908
<i>Ймовірність банкрутства</i>	Висока	Висока	Низька

Висновки до розділу 2

Компанія ТОВ «ДАЙРЕКС» зазнала значних змін у структурі активів і зобов'язань у періоді 2021-2023 рр. Зростання оборотних активів та поточних зобов'язань у 2022 році свідчить про активізацію господарської діяльності. У 2023 році спостерігається коригування в управлінні активами і зобов'язаннями, що може бути результатом стратегії оптимізації фінансового стану.

Вертикальний аналіз балансу ТОВ «ДАЙРЕКС» показує, що в період з 2021 по 2023 рік компанія зазнала значних змін у структурі активів і пасивів. Основні активи змістилися від необоротних до оборотних, а також було помітно збільшення запасів і витрат майбутніх періодів. У пасивах компанія зуміла відновити свій капітал, хоча поточні зобов'язання залишаються високими, що вказує на необхідність подальшого фінансового контролю та оптимізації.

Основні фактори, які негативно вплинули на фінансовий результат у 2022 році, включають зниження чистого доходу та зростання інших витрат. Проте у 2023 році позитивний вплив відзначається завдяки суттєвому збільшенню доходів і скороченню інших витрат, що призвело до покращення фінансового результату.

Загальний обсяг витрат компанії зріс, що було зумовлено значним збільшенням собівартості реалізованої продукції. Інші операційні витрати залишилися майже на тому ж рівні, але їх частка в загальній структурі зменшилася, що може свідчити про більш ефективне управління витратами.

Показники рентабельності ТОВ «ДАЙРЕКС» демонструють значну волатильність з помітним зниженням у 2022 році, що, ймовірно, було викликано певними негативними факторами (зростанням витрат, зниженням продажів тощо). Однак, у 2023 році спостерігається суттєве покращення показників, що може свідчити про вдалі кроки компанії у напрямку підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізації фінансової політики.

Компанія зазнала збитків у 2022 році, але змогла суттєво покращити свої фінансові результати в 2023 році. Різке зростання рентабельності у 2023 році є позитивним сигналом, але компанії варто продовжувати працювати над підтриманням цієї тенденції для забезпечення стабільного прибутку в майбутньому.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОВ «ДАЙРЕКС»

3.1. Використання моделей оцінки ймовірності банкрутства в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства

У ринкових умовах висока конкурентоспроможність і стабільне становище організації зумовлені захищеністю від зовнішніх і внутрішніх загроз, які можуть призвести до зниження рівня фінансової безпеки підприємства. Одними з основних складових успішного функціонування підприємства є наявність фінансової стійкості та низька ймовірність банкрутства. Збереження фінансової стійкості дає можливість організації не лише стабільно працювати в умовах економічних змін, але й активно розвиватися.

Багато авторів по-різному трактують термін «фінансова безпека», однак усі визначення сходяться на тому, що фінансова безпека є важливою складовою частиною економічної безпеки підприємства. Так, за визначенням Іванова І.І.[29, с. 45], фінансова безпека включає в себе здатність підприємства забезпечити стабільне функціонування через управління фінансовими ризиками та вміння захистити свої фінансові ресурси від можливих загроз. Основою фінансової безпеки є управління фінансовими ризиками, які можуть виникнути як через внутрішні, так і через зовнішні фактори. Іванов І.І. підкреслює, що для досягнення фінансової безпеки підприємство повинно не лише активно управляти своїми фінансовими потоками, але й мати здатність ефективно реагувати на зовнішні загрози, зокрема економічні кризи, зміни в законодавстві та коливання валютних курсів. Також підкреслює, що фінансова безпека тісно пов'язана з іншими аспектами економічної безпеки підприємства, зокрема, виробничою безпекою, маркетинговою та інформаційною безпекою. Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є частиною загальної стратегії збереження та розвитку підприємства в умовах конкурентного ринку.[29]

Аналізуючи вітчизняний та зарубіжний досвід оцінки ймовірності банкрутства, можна зробити кілька загальних висновків щодо можливості їх застосування. Серед основних проблем слід зазначити відсутність практики аналізу на основі галузевої класифікації, що обмежує точність результатів. Також часто спостерігаються помилки в інтерпретації отриманих даних при розрахунку абсолютних і відносних показників, що

призводить до порушення причинно-наслідкових зв'язків. Крім того, інформація про банкрутства є ненадійною, якщо відсутні аудиторські висновки, що забезпечують точність та достовірність даних. Окремо варто відзначити недостатньо високий рівень прогнозування, яке здійснюється за допомогою різних моделей, що не завжди дають однозначні та надійні результати.

Результати аналізу ймовірності банкрутства, узагальнені в табл. 3.1, підтверджують вказані проблеми, оскільки вони відображають суттєві розбіжності у висновках, отриманих за різними методами.

Таблиця 3.1

Аналіз ймовірності банкрутства ТОВ "ДАЙРЕКС" за різними моделями

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
<i>Оцінка ймовірності банкрутства за двофакторною моделлю Альтмана</i>			
<i>Z =</i>	-1,75	-1,06	-1,47
Ймовірність банкрутства	низька	низька	низька
<i>Оцінка ймовірності банкрутства за моделлю Романа Ліса</i>			
<i>Z =</i>	0,04	0,01	0,03
Ймовірність банкрутства	низька	висока	висока
<i>Оцінка ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта</i>			
<i>Z =</i>	0,6	0,02	0,9
Ймовірність банкрутства	висока	висока	низька

Аналіз ймовірності банкрутства із застосуванням зарубіжних методик демонструє високу ефективність, проте не враховує особливості функціонування українських підприємств. У зв'язку з цим національні методики аналізу очікувано забезпечують більш адекватні результати. Для усунення недоліків зазначених підходів пропонується використання моделі дискримінантного аналізу, розробленої О. Терещенком, яка має такі переваги [30]:

- легкість обчислень;
- адаптація до українських статистичних даних та врахування галузевих особливостей підприємств;
- можливість модифікації базової моделі для застосування до підприємств різних сфер діяльності, що дозволяє визначати критичні значення показників, які сигналізують про ризик банкрутства для конкретної галузі.

Водночас у роботі [30] відзначають і певні недоліки цієї моделі, серед яких:

- зосередженість на мінімізації помилкового зарахування фінансово неспроможних підприємств до категорії стабільних. Така асиметрія спрямована на зменшення ризиків для інвесторів, однак знижує загальну точність прогнозу;
- наявність значного інтервалу невизначеності, що робить результати прогнозування суб'єктивними та обмежує їх практичну цінність;
- модель відображає лише факт наявності чи відсутності кризи на підприємстві на основі фінансових показників, але не дозволяє виявляти передкризові явища на ранніх стадіях.

Метод оцінювання ймовірності банкрутства за формулою О. Терещенка базується на розрахунку індексу, який дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства.

Формула для оцінки ймовірності банкрутства за моделлю О. Терещенка виглядає наступним чином[31]:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \text{ де:}$$

X_1 – співвідношення грошових надходжень до загальної суми зобов'язань;

X_2 – співвідношення загальної суми активів до суми зобов'язань;

X_3 – співвідношення чистого фінансового результату (прибутку чи збитку) до середньорічної вартості активів;

X_4 – співвідношення чистого фінансового результату до виручки від реалізації продукції;

X_5 – співвідношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – співвідношення виручки до величини основного капіталу.

Розрахунок проміжних коефіцієнтів, які використовуються у моделі, представлений у табл. 3.2.

Критерії визначення ймовірності банкрутства за цим методом наступні:

$Z > 2$ – банкрутство підприємству не загрожує;

$1 < Z \leq 2$ – фінансова рівновага порушена, але своєчасне впровадження антикризового управління дозволяє уникнути банкрутства;

$0 < Z \leq 1$ – існує серйозна загроза банкрутства, яка потребує проведення санаційних заходів;

$Z < 0$ – підприємство фактично перебуває у стані напівбанкрутства.

У табл. 3.3 представлено результати аналізу ймовірності банкрутства, проведеного за різними моделями.

Таблиця 3.2

Методика розрахунку проміжних показників моделі О. Терещенка

Показник	Розрахунок за новою формою балансу (з 2013 року)	Роки		
		2021	2022	2023
$X_1 =$	р. 2000 (ф. 2) / р. 1695 (ф. 1)	3,320	0,612	2,002
$X_2 =$	р. 1900 (ф. 1) / р. 1695 (ф. 1)	2,070	0,535	1,387
$X_3 =$	р. 2350 (ф. 2) / р. 1900 (ф. 1)	0,015	0,035	0,127
$X_4 =$	р. 2350 (ф. 2) / р. 2000 (ф. 2)	0,009	0,066	0,088
$X_5 =$	р. 1100 (ф. 1) / р. 2000 (ф. 2)	0,133	0,616	0,291
$X_6 =$	р. 2000 (ф. 2) / р. 1900 (ф. 1)	2,055	0,535	1,443
$Z =$		5,586	1,8761	4,03226
Оцінка ймовірності банкрутства		не загрожує	без загрози банкрутства при заходах з антикризового управління	не загрожує

Таблиця 3.3

Аналіз ймовірності банкрутства за різними моделями та фінансової стійкості ТОВ "ДАЙРЕКС"

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
<i>Оцінка ймовірності банкрутства за двофакторною моделлю Альтмана</i>			
Ймовірність банкрутства	Низька	Низька	Низька
<i>Оцінка ймовірності банкрутства за моделлю Романа Ліса</i>			
Ймовірність банкрутства	Низька	Висока	Висока

Оцінка ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта			
<i>Ймовірність банкрутства</i>	Висока	Висока	Низька
Оцінка ймовірності банкрутства за моделлю О. Терещенка			
<i>Ймовірність банкрутства</i>	банкрутство не загрожує	без загрози банкрутства при заходах з антикризового управління	банкрутство не загрожує
Оцінка типу фінансової стійкості підприємства			
<i>Тривимірний показник</i>	1, 1, 1	0, 0, 1	0, 0, 1
<i>Тип фінансової стійкості</i>	абсолютно стійкий	нестійкий фінансовий стан	нестійкий фінансовий стан

Аналіз даних табл. 3.3 показує, що оцінки ймовірності банкрутства за моделями О. Терещенка та двофакторною моделлю Альтмана не мають суттєвих відмінностей. Це дає підстави вважати їх використання найбільш доцільним для практики управління фінансами українських підприємств. Водночас, результати щодо типу фінансової стійкості відповідають оцінкам ймовірності банкрутства за моделлю Романа Ліса. Такий збіг свідчить про тісний взаємозв'язок між фінансовою стійкістю та ймовірністю банкрутства, що підтверджує їх спільну роль в оцінці фінансового стану підприємства.

У наукових дослідженнях розроблений підхід для оцінки фінансової стійкості підприємства та рівня його фінансового потенціалу на основі результатів оцінки ймовірності банкрутства за моделлю О. Терещенка. Матриця оцінок фінансової стійкості та фінансового потенціалу за розрахунковою моделлю О. Терещенка (табл. 3.4) дозволяє на основі визначених показників оцінити фінансовий стан підприємства та його здатність до виконання зобов'язань. Вона включає кілька груп показників, що мають різне значення для загальної оцінки. Зазначені показники дають змогу визначити, чи перебуває підприємство на межі банкрутства, чи здатне подолати фінансову кризу.

Таблиця 3.4

Матриця оцінок фінансової стійкості та фінансового потенціалу за розрахунковою моделлю О. Терещенка [32]

Індекс Z	Фінансова стійкість	Фінансовий потенціал
$Z > 2$	Висока фінансова стійкість, без загрози банкрутства	Високий фінансовий потенціал
$1 < Z \leq 2$	Середня фінансова стійкість, порушена рівновага, але без загрози банкрутства при заходах з антикризового управління	Помірний фінансовий потенціал, потребує коригування стратегії
$0 < Z \leq 1$	Низька фінансова стійкість,	Обмежений фінансовий

	високий ризик банкрутства без санаційних заходів	потенціал, потребує санації
$Z < 0$	Критична фінансова стійкість, фактично напівбанкрутство	Низький або відсутній фінансовий потенціал, підприємство в кризі

Висока фінансова стійкість ($Z > 2$) означає, що підприємство має достатньо ресурсів для покриття своїх зобов'язань, а також здатне до подальшого розвитку.

Середня фінансова стійкість ($1 < Z \leq 2$) вказує на наявність певних фінансових труднощів, але банкрутству можна запобігти за умови введення антикризових заходів.

Низька фінансова стійкість ($0 < Z \leq 1$) є ознакою значних фінансових проблем, і підприємство потребує проведення санації для уникнення банкрутства.

Критична фінансова стійкість ($Z < 0$) свідчить про те, що підприємство перебуває на межі банкрутства, і необхідно терміново вжити радикальних заходів для його порятунку.

Ця матриця дозволяє наочно оцінити фінансову стійкість підприємства на основі розрахункового індексу та прогнозувати можливі фінансові труднощі, що допомагає в антикризовому управлінні.

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що фінансова стійкість підприємства безпосередньо залежить від його фінансового потенціалу, що, в свою чергу, впливає на ймовірність банкрутства. Дослідники зазначають [33], що для досягнення більш точних результатів слід використовувати кілька моделей оцінки ймовірності банкрутства, що дозволяє краще відображати реальну ситуацію. Розглянуті моделі сприяють визначенню рівня фінансової стійкості підприємства, що є ключовим фактором при оцінці ризиків кризи на підприємстві, яка може призвести до його банкрутства.

3.2. Методичне забезпечення процесу оцінювання рівня фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС»

Для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства в сучасній практиці застосовуються різноманітні методи, кожен з яких має свої переваги та особливості. Серед найбільш поширених підходів можна виділити наступні [33, 34]:

Метод на основі розрахунку відносних фінансових показників та аналізу їх зміни.

Цей підхід передбачає вивчення динаміки основних фінансових показників підприємства, таких як ліквідність, рентабельність, платоспроможність, оборотність активів та інші. Аналіз змін цих показників дозволяє виявити тенденції, які можуть сигналізувати про можливі фінансові проблеми. Використання цього методу дає змогу своєчасно виявляти слабкі місця у фінансовій структурі підприємства та ухвалювати необхідні управлінські рішення для зміцнення його фінансової безпеки.

Метод на основі оцінювання наслідків загроз безпеці через визначення величини матеріального збитку.

Цей підхід зосереджений на прогнозуванні можливих втрат у разі реалізації конкретних загроз, таких як фінансові санкції, кризові явища на ринку, або внутрішні збої у роботі підприємства. Оцінка матеріального збитку допомагає визначити, наскільки підприємство здатне витримати економічні чи фінансові удари, що можуть поставити під загрозу його стабільність і безпеку.

Індикативний метод, що базується на відхиленні фактичної величини фінансового показника від гранично допустимого рівня. Це дозволяє виявити відхилення від стандартів фінансової стійкості, які можуть свідчити про потенційні проблеми або загрози для фінансової безпеки підприємства. Визначення таких порогових значень є важливим для оперативного реагування на кризові ситуації.

У процесі оцінки фінансової безпеки підприємства важливим етапом є формування системи показників (індикаторів), що дозволяють здійснювати її діагностику. Наприклад, ряд науковців пропонують для цієї мети включати такі категорії показників:

- Фінансові коефіцієнти, такі як коефіцієнти покриття, автономії, фінансового левериджу, забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів і рентабельності власного капіталу;
- Середньозважену вартість капіталу (WACC);
- Показник розвитку підприємства;
- Тимчасову структуру кредитів;
- Показники диверсифікації покупців та постачальників;
- Темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів;
- Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

При виборі індикаторів важливо забезпечити можливість визначення їх критичних та нормальних значень. Критичне значення показника вказує на мінімально допустимий рівень безпеки: якщо цей рівень буде порушено, це означатиме перехід підприємства в зону ризику, що характеризується неефективним використанням ресурсів та загрозами для його фінансової стабільності. Нормальні значення показників визначають потенціал підприємства, достатній для забезпечення його стабільного функціонування та здатності до розширеного відтворення як у поточному періоді, так і в майбутньому. Ці значення повинні коригуватися з урахуванням економічних циклів і галузевих особливостей.

Порогові (критичні) значення індикаторів визначаються як граничні величини, на яких зміни показників стають небезпечними для фінансової безпеки підприємства. Перевищення цих значень може призвести до виникнення негативних тенденцій у фінансовій діяльності, що порушує стабільність та розвиток підприємства. Найвищий рівень безпеки досягається, коли всі показники знаходяться в межах своїх допустимих порогових значень, а досягнення порогових значень одного показника не відбувається за рахунок інших.

Одним з основних викликів при застосуванні цієї методики є визначення порогових значень індикаторів та створення ефективної системи показників. Важливо сформулювати таку систему, яка була б достатньо компактною, без дублюючих показників. Обмеження кількості індикаторів підвищує наочність результатів, дозволяє робити більш однозначні висновки щодо фінансової безпеки підприємства та покращує оперативність оцінки. Система показників повинна включати як загальні, так і специфічні для підприємства індикатори, враховуючи його галузеві особливості та стратегічні цілі. Окрім того, система індикаторів має бути орієнтована на основні загрози фінансовій безпеці підприємства. При визначенні порогових значень важливо також враховувати особливості діяльності підприємства та ринкові умови, в яких воно функціонує

Метод на основі розрахунку інтегрального показника.

Думка про необхідність визначення інтегрального показника фінансової безпеки підприємства поширена серед багатьох дослідників. Проте, на сьогодні не існує єдиного загальновизнаного методу для його розрахунку. Зокрема, вчені відзначають, що через складнощі з отриманням точних даних і проблеми з розрахунком критичних порогових значень для різних показників, важливо використовувати альтернативні методи, серед яких одним із найбільш поширених є метод експертних оцінок.

Цей метод дозволяє встановити важливість кожного окремого показника фінансової безпеки за допомогою вагових коефіцієнтів, а також дає змогу розрахувати інтегральний показник на основі суб'єктивних оцінок експертів. За допомогою цього підходу можна отримати більш точну та адаптовану до специфіки конкретного підприємства оцінку його фінансової безпеки.

Серед учених, які дотримуються цієї думки, можна виокремити:

В. М. Мищенко — він зазначає, що через відсутність єдиного методологічного підходу до розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки підприємства, метод експертних оцінок дозволяє отримати більш об'єктивні результати в умовах відсутності повної інформації та складності у визначенні критичних порогових значень показників. Водночас, він звертає увагу на необхідність врахування вагових коефіцієнтів для кожного фінансового показника [35, с. 134-146].

Ю. О. Балацький — також підтримує ідею використання методу експертних оцінок для розрахунку фінансової безпеки підприємства, оскільки в умовах нестабільної економіки важко отримати точні дані для розрахунку традиційних показників. Балацький вказує на можливість застосування цього методу для адаптації до різних умов і ситуацій, зокрема для малих та середніх підприємств, де інформація про фінансові показники може бути обмеженою [36, с. 123-135].

І. В. Мельник — наводить методику, що передбачає використання експертних оцінок для визначення вагових коефіцієнтів показників фінансової безпеки. Вона дозволяє підприємствам без точних даних для розрахунку встановити пріоритети і динамічно коригувати показники залежно від змін у зовнішньому середовищі [37, с. 102-108].

А. Л. Дем'яненко — в своїх роботах підкреслює важливість інтеграційних підходів у визначенні фінансової безпеки, зокрема через використання експертних оцінок. Дем'яненко зазначає, що метод дозволяє зберегти гнучкість при оцінці фінансового стану підприємства за відсутності повної інформації, що особливо важливо для умов високих економічних ризиків [38, с. 128-133].

Метод експертних оцінок є широко застосовуваним у фінансовому аналізі завдяки своїй гнучкості й здатності враховувати специфіку діяльності підприємства. Експертні оцінки допомагають подолати труднощі, що виникають через відсутність

точних даних або складність у розрахунках критичних значень, що дозволяє створити ефективну модель оцінки фінансової безпеки підприємства.

Іншим методом розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки підприємства є індикаторний підхід, який включає кілька етапів:

1. визначення набору показників, що характеризують фінансову безпеку підприємства;
2. обґрунтування вибору еталонних значень і порогових значень для кожного показника;
3. порівняння показників не з середнім рівнем, а з оптимальними значеннями, які є максимально можливими для кожного конкретного показника;
4. проведення аналізу показників, що позитивно впливають на фінансову безпеку, та тих, що негативно її знижують, з метою розробки заходів для мінімізації негативного впливу останніх.

Рівень відхилення кожного показника від його порогового значення можна визначити за допомогою відповідних формул:

1. Якщо показник є стимулятором (коли оптимізація показника спрямована на його максимізацію), то рівень відхилення обчислюється за такою формулою:

де a_i – фактичне значення показника; $a_i^{\text{п}}$ – порогове значення показника;

2. Якщо показник є дестимулятором (коли оптимізація показника спрямована на його мінімізацію), рівень відхилення обчислюється за такою формулою:

3. Інтегральний показник фінансової безпеки визначається за формулою:

Розрахунок рівня фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС» за використаною методикою наведено в табл. 3.5 та табл. 3.6.

Таблиця 3.5

Показники-індикатори рівня фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС» та їх відхилення від порогових значень

Показник (порогове значення, напрям оптимізації)	Значення показника					
	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	a_i	x_i	A_i	x_i	a_i	x_i
Показники ліквідності						
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,2 , ↑)	0,03	0,15	0,01	0,05	0,01	0,05
2. Коефіцієнт критичної (швидкої) ліквідності (1 , ↑)	1,1	1,1	0,8	0,8	0,8	0,8
3. Коефіцієнт поточної ліквідності (2 , ↑)	1,6	0,8	1,1	0,55	1,4	0,7
Показники фінансової стійкості						
4. Коефіцієнт фінансової стійкості (0,5 , ↑)	0,38	0,76	0,13	0,26	0,28	0,56
5. Коефіцієнт фінансової активності (1 , ↓)	1,62	0,62	6,97	0,14	2,58	0,39
6. Коефіцієнт забезпечення оборотних ативів власними оборотними коштами (0,1 , ↑)	0,37	3,7	0,12	1,2	0,27	2,7
Показники ділової активності						
7. Оборотність дебіторської заборгованості (12 , ↑)	8,94	0,75	2,07	0,17	6,14	0,51
8. Оборотність кредиторської заборгованості (12 , ↑)	1,64	0,14	0,25	0,02	0,87	0,07

Згідно з даними табл. 3.6, у 2022 році рівень фінансової безпеки підприємства зріс завдяки позитивному впливу таких факторів, як ліквідність і фінансова стійкість. Однак ділова активність у цьому році мала негативний вплив. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, усі показники фінансової безпеки продемонстрували позитивну динаміку, що свідчить про загальне покращення фінансового стану підприємства. Це наочно ілюструє рис. 3.1.

Таблиця 3.6

Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС»

Показник (порогове значення, напрям оптимізації)	Значення показника		
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
	x_i	X_i	X_i
Показники ліквідності			

Групові показники	2,05	1,40	1,55
Напря́м зміни показника		↑	↑
Показники фінансової стійкості			
Групові показник	5,08	1,60	3,65
Напря́м зміни показника		↑	↑
Показники ділової активності			
Групові показники	0,89	0,19	0,58
Напря́м зміни показника		↓	↑
Інтегральний показник рівня фінансової безпеки підприємства	8,02	3,19	5,78

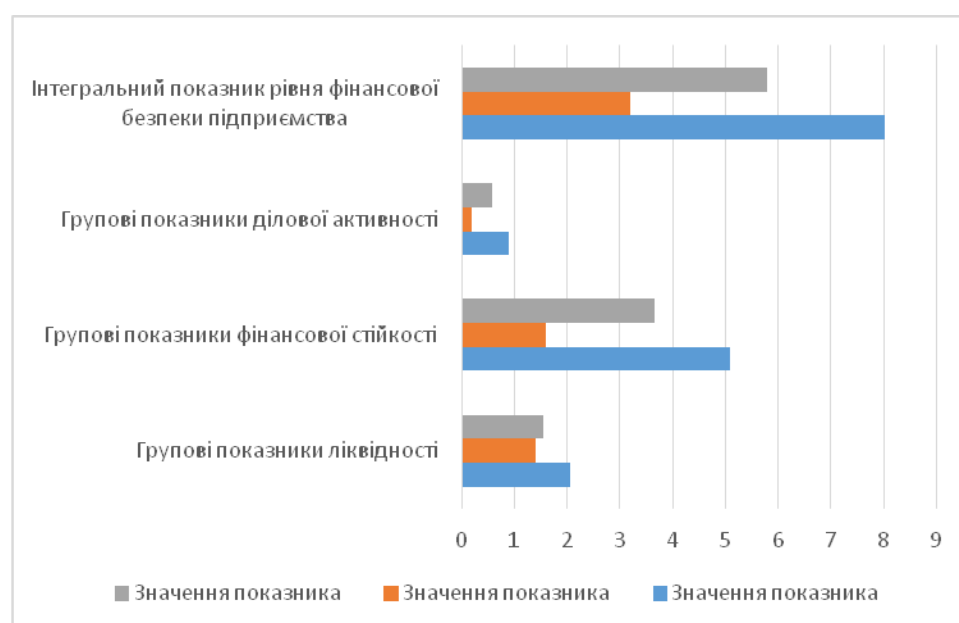

Рис. 3.1 Динаміка показників фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС»

3.3. Побудова ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Основою забезпечення фінансової безпеки підприємства є системний підхід, що включає інтеграцію функцій контролю, планування, зворотного зв'язку та інформаційного супроводу. При створенні та впровадженні підсистеми управління фінансовою безпекою важливо враховувати такі вимоги:

- підсистема повинна працювати безперервно;
- її структура має бути ретельно спланованою;
- підсистема повинна бути одночасно функціонально незалежною та органічно інтегрованою в загальну систему управління підприємством.

Для створення ефективної системи управління фінансовою безпекою ТОВ

«ДАЙРЕКС» важливо дослідити фактори, що впливають на її стан, зокрема ті, які пов'язані зі специфікою галузі. На основі аналізу особливостей галузі ці чинники було розподілено на дві категорії: загрози та можливості для розвитку підприємства у 2023 році (див. табл. 3.7).

За даними табл. 3.7, можна визначити основні позитивні чинники, що сприяють розвитку підприємств, які займаються виробництвом обладнання для будівельної галузі України. До таких чинників належать:

1. Наявність достатніх обсягів сировини відповідної якості в Україні (x1).
2. Надійність постачальників (x4).
3. Державна система закупівель (x6).
4. Сертифікаційна система, що відповідає міжнародним стандартам якості та екологічним нормам (x7).
5. Ефективна система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів (x8).
6. Можливість доступу до ринків Європейського Союзу та їх розширення (x9).
7. Розвинена науково-інноваційна сфера, яка задовольняє потреби галузі (x14).

До загроз, які негативно впливають на розвиток підприємств належать:

1. Високі тарифи на енергоресурси, вантажні перевезення тощо (x3).
2. Значне податкове навантаження (x5).
3. Обмежений доступ до кредитних ресурсів (x10).
4. Складнощі у митному законодавстві (x11).
5. Низька платоспроможність споживачів готової продукції (x13).
6. Недобросовісна конкуренція з боку інших учасників ринку (x15).

Ці фактори формують комплекс умов, які мають як сприятливий, так і стримуючий вплив на розвиток галузі.

У процесі дослідження застосовувався метод експертного оцінювання. Як видно з табл. 3.7, загальний вплив чинників, що становлять загрози, перевищує вплив можливостей на 0,132. Це свідчить про те, що зовнішнє середовище для підприємств цієї галузі є швидше несприятливим, ніж позитивним для розвитку.

Індекс впливу чинників зовнішнього середовища:

$$I^{чз} = 0,228 - 0,36 = -0,072 \text{ або } -7,2\%$$

Індекс стану зовнішнього середовища:

$$I^c = 1 - 0,072 = 0,928 \text{ або } 92,8\%$$

Результати розрахунків, представлені в табл. 3.7, показують, що у 2023 році індекс впливу зовнішнього середовища досяг значення -7,2 %, що вказує на домінування загроз над можливостями. Це означає, що підприємства галузі зазнають негативного впливу зовнішніх чинників, що вимагає розробки адаптивних стратегій для його мінімізації та збереження потенціалу розвитку. Для оцінки загального рівня можливостей підприємства запропоновано використовувати індекс стану зовнішнього середовища, який у 2023 році становив 92,8 %.

Таблиця 3.7

Аналіз факторів зовнішнього середовища підприємств з виробництва обладнання для будівельної галузі (2023 рік)

Фактори	Вагомість, a_i	Оцінка за шкалою бажаності факторів зовнішнього середовища			
		експертами		із врахуванням вагомості	
		Рівень Загроз	рівень можливостей	Рівень загроз	рівень можливостей
		$A_3^n(t_i)$	$A_1^n(t_i)$	$a^n \cdot A_3^n(t_i)$	$a^n \cdot A_1^n(t_i)$
x ₁	0,07		0,3		0,021
x ₂	0,05		0,1		0,005
x ₃	0,04	0,9		0,036	
x ₄	0,06		0,5		0,03
x ₅	0,07	0,8		0,056	
x ₆	0,05		0,3		0,015
x ₇	0,05		0,8		0,04
x ₈	0,07		0,6		0,042
x ₉	0,07		0,9		0,063
x ₁₀	0,09	0,9		0,081	
x ₁₁	0,06	0,5		0,030	
x ₁₂	0,08	0,1		0,008	
x ₁₃	0,10	0,85		0,085	
x ₁₄	0,06		0,2		0,012
x ₁₅	0,08	0,8		0,064	
Разом	1,000			0,36	0,228

Підсистема моніторингу рівня фінансової безпеки підприємства має бути спрямована на вирішення таких завдань:

- контроль за виконанням функцій іншими складовими системи фінансової безпеки;
- виявлення причин і масштабів кризи, а також визначення цільових результатів антикризових заходів;

- аналіз досягнутих результатів у порівнянні з очікуваними показниками;
- оцінка ступеня відхилення фактичних фінансових результатів від запланованих;
- контроль за прийняттям оперативних рішень для стабілізації фінансової діяльності;
- аналіз ефективності заходів, спрямованих на подолання кризової ситуації;
- спостереження за виконанням завдань у сфері фінансового управління;
- забезпечення обміну інформацією між основними підсистемами управління фінансовою безпекою.

Процес управління фінансовою безпекою підприємства повинен охоплювати:

- аналіз загроз економічній безпеці, зокрема тих, що мають політико-правовий характер;
- оцінку поточного рівня фінансової безпеки;
- аналіз ефективності заходів для запобігання негативним впливам;
- планування комплексу дій для забезпечення фінансової безпеки та розробку рекомендацій для їх реалізації;
- формування бюджету для впровадження запланованих заходів;
- планування використання корпоративних ресурсів;
- виконання запланованих заходів у рамках фінансово-господарської діяльності підприємства.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства вимагає впровадження власної системи безпеки, яка має враховувати специфіку діяльності, а також зовнішні й внутрішні ризики. Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства представляє собою інтегрований комплекс організаційно-управлінських, технічних, профілактичних та режимних заходів, які спрямовані на ефективний захист інтересів компанії від потенційних загроз, що можуть виникати як із зовнішнього середовища, так і зсередини підприємства[39].

Ця система охоплює управлінські органи, структурні підрозділи та виконавців, кожен з яких виконує визначені функції й вирішує конкретні завдання для підтримки стабільного розвитку компанії. Для досягнення поставлених цілей використовується комплекс методів, які забезпечують управлінський вплив і дають змогу своєчасно реагувати на ризики[40].

Доповнюючи традиційні підходи, сучасна система управління фінансово-економічною безпекою повинна включати:

- Моніторинг та аналіз ризиків: постійне відстеження змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, що можуть впливати на стабільність підприємства.
- Розробку стратегій захисту: визначення основних напрямків захисту ресурсів підприємства, включаючи фінансові, інформаційні, людські та матеріальні.
- Інтеграцію з корпоративним управлінням: впровадження системи безпеки як невід'ємної частини загального управління підприємством.
- Навчання персоналу: формування культури безпеки серед працівників через освітні програми та тренінги.
- Інноваційні технології: застосування сучасних інформаційних систем для виявлення ризиків і підвищення ефективності заходів безпеки.

Таким чином, система управління фінансово-економічною безпекою є не лише механізмом захисту від загроз, а й інструментом для забезпечення стійкості, адаптивності та конкурентоспроможності підприємства.

На думку В.М. Геєця, фінансова безпека підприємства — це такий стан фінансових ресурсів і механізмів їхнього використання, який забезпечує стійке функціонування підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища та мінімізації негативних впливів економічних ризиків. Він підкреслює, що ефективне управління фінансовою безпекою сприяє підтримці конкурентоспроможності підприємства на ринку та забезпечує його довгострокову життєздатність[41].

Згідно з ситуаційним і системним підходами, систему управління фінансовою безпекою підприємства можна представити як сукупність кількох основних підсистем: ресурсної, можливостей, стратегічних заходів та результатів. Такий підхід дозволяє більш глибоко аналізувати фінансові ризики та забезпечувати стабільність фінансового стану компанії.

Зважаючи на специфіку діяльності підприємства, його галузеві особливості та зовнішні умови, формування ефективної моделі управління фінансовою безпекою для ТОВ «ДАЙРЕКС» потребує детального опрацювання кожної з цих підсистем. Ресурсна підсистема включає не лише фінансові ресурси, але й людські та матеріальні активи, що забезпечують стабільну роботу підприємства. Підсистема можливостей охоплює здатність підприємства ефективно реагувати на фінансові загрози та використовувати

потенційні можливості для підвищення фінансової стабільності. Стратегічні заходи визначають довгострокову політику та плани, які дозволяють забезпечити захист від фінансових ризиків. Результати управління фінансовою безпекою підприємства, в свою чергу, оцінюються через досягнення фінансових цілей і ефективність реагування на зовнішні та внутрішні загрози.

Для досягнення оптимального рівня фінансової безпеки необхідно забезпечити інтеграцію усіх цих складових і постійно адаптувати їх до змін в економічному середовищі, зокрема до коливань на ринку, зміни законодавчої бази та інших зовнішніх факторів.

Згідно з думкою експертів у галузі управління фінансовою безпекою, правильний вибір стратегії є ключовим фактором для покращення показників, що характеризують рівень фінансової безпеки підприємства, а також для створення запасу міцності у разі непередбачених ситуацій.

Стратегію фінансової безпеки необхідно інтегрувати з основними напрямками діяльності підприємства, зокрема з генеральною та фінансовою стратегіями. Вона має охоплювати підходи до формування фінансових ресурсів, їхнього планування та забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах ринкової економіки. Реалізація такої стратегії досягається через виконання визначених цілей.

При розробці стратегії важливо враховувати макроекономічні тенденції, зміни на вітчизняних фінансових ринках, а також можливості для диверсифікації діяльності підприємства. Тому, зважаючи на внутрішні та зовнішні чинники, на основі фінансових показників, що були проаналізовані для ТОВ «ДАЙРЕКС», а також оцінки ризику банкрутства, можна зробити висновок про необхідність створення стратегії фінансової безпеки, яка має бути підпорядкована загальній стратегії підприємства. Оскільки рівень фінансового потенціалу підприємства наразі є недостатнім, найбільш доцільною стратегією буде спрямування зусиль на підвищення фінансового потенціалу, а також на підвищення платоспроможності підприємства. Для підвищення економічної стабільності та фінансової безпеки важливо звернути увагу на вдосконалення системи управління підприємством.

Для покращення фінансової безпеки та забезпечення довгострокової фінансової стійкості підприємства рекомендується:

1. Постійно моніторити ключові показники фінансового стану підприємства та регулярно проводити аналіз основних економічних показників для оцінки поточного стану.
2. Здійснювати систематичний аналіз факторів, які впливають на фінансову безпеку, щоб своєчасно виявляти можливі загрози.
3. Уникати надмірного використання позикових коштів, якщо є можливість покриття витрат за рахунок власних ресурсів, оскільки надмірне використання позик може призвести до зниження ліквідності та платоспроможності підприємства, а в крайньому випадку — до банкрутства. Оптимальне співвідношення позикового та власного капіталу в сучасних умовах становить 30/70.
4. Постійно стежити за змінами у зовнішньому середовищі та передбачати можливі негативні впливи на підприємство, маючи на увазі різноманітні сценарії розвитку ситуацій.
5. Уважно контролювати співвідношення операційного та фінансового важеля, оскільки це є важливим індикатором фінансових ризиків.
6. Забезпечити можливість підвищення кваліфікації персоналу та створювати стимули для покращення дисциплінарної відповідальності працівників, щоб зменшити ризик недбалих або шахрайських дій.

Можна зробити висновок, що проблема фінансової безпеки є надзвичайно актуальною для багатьох підприємств, особливо в умовах сучасної економічної нестабільності. Керівники підприємств повинні приділяти велику увагу розробці стратегії фінансової безпеки, враховуючи необхідність досягнення фінансової стійкості, оскільки забезпечення фінансової безпеки неможливе без досягнення фінансової стійкості підприємства.

Висновки до розділу 3

Важливу роль в управлінні фінансовою безпекою відіграють методи та технології, які застосовуються для аналізу загроз і ризиків, що впливають на результати діяльності підприємства. Вони також враховують чинники внутрішнього середовища, які є базою для ефективного управління фінансовою безпекою. Ці аспекти належать до ключових питань, від вирішення яких залежить успіх розробленої стратегії.

У процесі забезпечення фінансової безпеки слід враховувати такі ключові умови та чинники:

1. Фінансові ресурси – наявність як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування, необхідних для стабільної роботи підприємства.
2. Кваліфікація персоналу – рівень професійної підготовки працівників, що впливає на здатність оперативно реагувати на загрози та управляти фінансовими процесами.
3. Ефективність управлінської системи – якість організації та функціонування механізмів управління фінансовою безпекою, включаючи використання сучасних технологій і методів.
4. Рівень цифровізації – впровадження автоматизованих рішень та інформаційних систем, які підвищують точність і швидкість прийняття рішень.
5. Науково-технічний і виробничий потенціал – здатність підприємства до інноваційного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності.
6. Зовнішні фактори – вплив економічного, політичного, правового середовища, а також ринкових умов, які можуть створювати додаткові ризики або можливості для підприємства.

Врахування цих чинників забезпечує комплексний підхід до управління фінансовою безпекою та сприяє стабільності підприємства.

Аналіз ймовірності банкрутства за допомогою зарубіжних методик демонструє високу ефективність, однак не враховує специфіку функціонування українських підприємств. Тому національні методики аналізу, як очікується, надають більш точні результати. Для усунення недоліків цих підходів пропонується застосування моделі дискримінантного аналізу, розробленої О. Терещенком.

В результаті аналізу факторів зовнішнього середовища, їх було класифіковано на групи загроз та можливостей. З'ясовано, що позитивними чинниками для розвитку підприємств у досліджуваній галузі є: наявність в Україні сировини для будівельних компаній; підтримка з боку держави у розвитку галузі; система державних закупівель; взаємозв'язки з постачальниками; наявність державних контрактів; рівень сертифікації та стандартизації продукції; ефективність підготовки і підвищення кваліфікації кадрів; конкурентна ситуація на ринку. До загроз віднесено: тарифи на послуги постачальників сировини, енергії та матеріалів; податковий тиск; обмежений доступ до міжнародних ринків; митно-тарифне регулювання; доступність інвестиційних ресурсів; платоспроможність споживачів. Аналіз цих чинників показав, що в досліджуваній період загрози переважали можливості, що разом із внутрішніми факторами призвело до зниження фінансової стійкості і рівня фінансової безпеки підприємств.

За підсумками інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки ТОВ «ДАЙРЕКС» було встановлено, що всі показники фінансової безпеки показали позитивну динаміку, що свідчить про загальне покращення фінансового стану підприємства. Однак, ділова активність у 2022 році мала негативний вплив на результати.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства є важливою та актуальною задачею. Перехід української економіки до ринкових умов суттєво ускладнив процес господарювання та сприяв зростанню конкуренції серед підприємств, що, у свою чергу, негативно вплинуло на їх фінансовий стан та спричинило банкрутства багатьох з них. У зв'язку з цим постає проблема забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств в умовах ринку через впровадження відповідного механізму управління. Аналіз проблеми показує, що значний вплив на цей процес має забезпечення фінансової безпеки на рівні національної економіки.

Під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти здатність господарюючого суб'єкта ефективно і стабільно здійснювати свою діяльність, включаючи фінансову, шляхом використання комплексу взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів. Вони мають на меті оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити їх належний рівень і зменшити вплив зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства вимагає створення відповідної підсистеми в рамках загальної системи управління підприємством. Система фінансово-економічної безпеки є комплексом організаційно-управлінських, технічних, профілактичних та діагностичних заходів, які спрямовані на захист інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Розробка та ефективне функціонування системи фінансово-економічної безпеки повинні базуватися на наукових методологічних засадах. При її створенні важливо визначити цілі, функції та завдання, які мають бути виконані. Система має включати

елементи: суб'єкти та об'єкти, стратегію і механізм, що передбачає використання трьох підсистем: фінансової діагностики, контролю та оцінки результатів, а також системи важелів та методів забезпечення фінансової безпеки.

Впровадження такої комплексної системи дозволить прогнозувати загрози та оперативно реагувати на зовнішні впливи, що порушують фінансову рівновагу підприємства. Це, у свою чергу, позитивно позначиться на загальному фінансовому стані підприємства та сприятиме стабільності національної економіки.

Об'єктом дослідження стало підприємство ТОВ «ДАЙРЕКС», яке було засноване в 2002 році. Це компанія, що спеціалізується на виробництві промислового обладнання для хімічної, будівельної та харчової промисловості. У рамках роботи було проведено горизонтальний і вертикальний аналіз балансу, оцінено фінансовий стан підприємства, ймовірність банкрутства та рівень фінансово-економічної безпеки.

За результатами проведеного в другому розділі аналізу, ТОВ «ДАЙРЕКС» зазнало значних змін у структурі активів і зобов'язань протягом 2021-2023 років, що свідчить про активізацію господарської діяльності, а також про спроби оптимізації фінансового стану. Зростання оборотних активів і поточних зобов'язань у 2022 році вказує на розширення діяльності, хоча високий рівень поточних зобов'язань вимагає подальшого фінансового контролю. Позитивна динаміка у 2023 році, зокрема, покращення фінансового результату завдяки зростанню доходів та скороченню витрат, демонструє успішні кроки компанії до стабілізації.

Негативний вплив на фінансові показники у 2022 році було зумовлено зниженням чистого доходу і підвищенням витрат. Однак у 2023 році покращення рентабельності та оптимізація витрат свідчать про ефективні заходи з управління ресурсами і фінансовою політикою.

Незважаючи на збитки у 2022 році, компанія змогла відновити фінансову стабільність у 2023 році, і на даний момент демонструє позитивні фінансові результати. Однак для забезпечення стабільного розвитку в майбутньому компанії слід продовжувати вдосконалювати стратегії управління активами, витратами та фінансовими зобов'язаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козак, І. М. "Фінансова безпека підприємства: теорія і практика / І. М. Козак." – Львів: Львівський університет, 2020. – с. 72-85.
2. Бондар В.І. "Економічна безпека підприємства: теорія і практика." — Київ: КНЕУ, 2014. — С. 45–47.
3. Лаппо О.М. "Економічна безпека підприємств: механізми забезпечення та управління ризиками." – Київ: Центр учбової літератури, 2018. – 312 с.
4. Лаппо О.М. "Управління фінансовою безпекою підприємств: теоретико-методологічні аспекти." – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 264 с.
5. Пономаренко О.М. "Фінансова безпека підприємства: виклики сучасного етапу." Київ: Наукова думка, 2020.
6. Гребенюк С.І. "Оптимізація фінансових потоків і стійкість підприємств в умовах економічної турбулентності." Харків: Видавництво "Економіка XXI", 2021.
7. Коваленко Ю.М. "Фінансова безпека підприємства: сучасні виклики та підходи." Київ: Видавництво "Економіка", 2020 – с. 45.
8. Кірюхін І.О. "Фінансова безпека підприємства в умовах економічної нестабільності." Харків: Видавництво "Нова економіка", 2022 – с. 78.
9. Іванова, М. А. "Фінансова безпека: сучасні тенденції та виклики", 2020. – с. 134-146.
10. Бережна, Т. В. "Стратегічні підходи до забезпечення фінансової безпеки в умовах невизначеності", 2023. – с. 98-112.
11. Мельник, А. А. "Управління фінансовими ризиками в умовах конкурентного середовища". Харків: Видавництво "Консум", 2021. – с. 88-102.

12. Поддєрьогін А. М. "Фінансовий менеджмент". – Київ: КНЕУ, 2020 с. 132–140.
13. Сова О.Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств / Вчені записки Університету «КРОК». – 2014. – Випуск 37. – С. 97-103.
14. Філімонюк Є. В. Теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємства / Є. В. Філімонюк, І. О. Тарасенко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. – 2018. – № 9 (17). – С. 23-28.
15. Тарасюк Г.М. "Фінансова безпека підприємства: теорія і практика управління". — Київ, 2010.
16. Мертенс Д. "Фінансова безпека підприємства". – Київ: Центр учбової літератури, 2018. – С. 72–78
17. Яременко О.Ф. Класифікація чинників фінансової безпеки промислових підприємств / О.Ф. Яременко // Фінансова система України. Наукові записки. Серія "Економіка". Випуск 16. – С. 242 -247.
18. Бутко М. П., Волкова О. В. "Фінансова безпека: концепції, стратегії, механізми забезпечення". – Київ: Центр навчальної літератури, 2020. – С. 72-88.
19. Товпик Д. В., Дем'янчук О. І. Загрози фінансовій безпеці підприємства в Україні. 2023, С. 180-181.
20. Ковальчук О. В. "Управління фінансовою безпекою підприємства". – Київ: Центр навчальної літератури, 2021. – С. 115-132.
21. Іванюта, Т. М. Економічна безпека підприємства [Текст] : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
22. Степаненко А.В. Основи фінансово-економічної безпеки підприємства. – Київ: Видавництво КНУ, 2020. – 250 с.
23. Василенко В.О., Кузьмін О.Є. Управління фінансовою безпекою підприємств. – Київ: Наукова думка, 2021. – 245 с.
24. Чернявський В.В. Системи фінансово-економічної безпеки підприємства. – Харків: Видавництво ХНЕУ, 2020. – 320 с.
25. Загородній А. Г. "Методи аналізу фінансових результатів підприємства", 2019. – с. 102–106

36 Кудрицька Ж.В. Система управління фінансовою безпекою підприємства / Ж.В. Кудрицька // Ефективна економіка. – 2012. – № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=897>

27. Горячева К. С. "Фінансовий стан підприємства: Оцінка платоспроможності та ліквідності". — Київ: Центр навчальної літератури, 2019. — с. 124-152.

28. Діяльність суб'єктів господарювання. Статистичний збірник. Розділ «Фінансові результати та рентабельність підприємств». – Державна служба статистики України, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

29. Іванов, І.І. Фінансова безпека підприємства: управління ризиками та стратегічні підходи. – Київ: Видавництво "Економіка" – с. 45-50.

30. Терещенко О. О "Методика аналізу ймовірності банкрутства підприємств в Україні" // Економічний аналіз, 2019. — с. 123–145.

31. Шевченко В. "Фінансові моделі прогнозування банкрутства: міжнародний досвід і національні підходи" // Фінансова стійкість підприємства. — Харків: Науковий блог, 2020. — с. 150–160.

32. Іваненко М. "Оцінка фінансової стійкості підприємств на основі моделей прогнозування банкрутства" // Економічний аналіз підприємства. — Харків: Академія, 2020. — с. 132–140.

33. Загородній А. Г. "Аналіз фінансової безпеки підприємства" // Фінансовий аналіз: теорія та практика. — Київ: Видавництво, 2019. — с. 78–95.

34. Терещенко О. О. "Методи оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах ринку" // Фінансовий менеджмент в Україні. — Харків: Академія, 2020. — с. 115–130.

35. Мищенко В. М. "Методи оцінки фінансової безпеки підприємства: роль експертних оцінок" // Фінансовий аналіз і безпека підприємства. — Київ: Академія, 2019. — с. 134–146.

36. Балацький Ю. О. "Методи оцінки фінансової безпеки підприємств в умовах економічної нестабільності" // Економічний аналіз підприємств. — Харків: Видавництво, 2020. — с. 123–135.

37. Мельник, І. В. Фінансова безпека підприємств: оцінка і управління. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. – с. 102-108.

38. Дем'яненко, А. Л. Методика оцінки фінансової безпеки підприємств. – Львів: Львівська політехніка, 2019. – с. 128-133.

39. Зінаїда Б. Управління економічною безпекою підприємства в умовах ринкових відносин / Б. Зінаїда // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10 (148). – с. 138 –145.

40. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник / О.С. Іванілов. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 728 с.

41. Геєць В.М. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети забезпечення. — Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2007. — с. 112–115

ДОДАТКИ

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство

Дата(рік,місяць,число)

Коди		
2022	01	01
31777118		
UA80000000000624772		
240		
28.29		

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДАЙРЕКС"

за ЄДРПОУ

Територія М.КИЇВ

за КАТОТТГ ¹

Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю

за КОПФГ

Вид економічної діяльності Виробництво інших машин і устаткування загального призначення, н.в.І.у.

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб 7

Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком

Адреса, телефон бульвар Лесі Українки, буд. 15, м. КИЇВ, М.КИЇВ обл., 01133

2759892

1. Баланс на 31 грудня 2021 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД

1801006

Актив	Код	На початок	На кінець
	рядка	звітного року	звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	42,8	29,8
первісна вартість	1011	266,9	278,0
Знос	1012	(224,1)	(248,2)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	42,8	29,8
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	691,6	447,0
у тому числі готова продукція	1103	185,1	185,1
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	24,0	13,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	232,6	183,4
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	619,5	541,1
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	475,2	31,2
Витрати майбутніх періодів	1170	5,9	280,5
Інші оборотні активи	1190	-	105,6
Усього за розділом II	1195	2 048,8	1 601,8
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	2 091,6	1 631,6

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	11,8	11,8
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	578,1	609,8
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	589,9	621,6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	1 461,3	954,0
розрахунками з бюджетом	1620	38,7	6,2
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	48,1
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	1,7	1,7
Усього за розділом III	1695	1 501,7	1 010,0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	2 091,6	1 631,6

2.

2. Звіт про фінансові результати за Рік 2021р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 353,7	1 653,5
Інші операційні доходи	2120	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	3 353,7	1 653,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 656,3)	(570,7)
Інші операційні витрати	2180	(1 579,4)	(1 135,3)
Інші витрати	2270	(86,3)	(90,2)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(3 322,0)	(1 796,2)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	31,7	(142,7)
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	31,7	(142,7)

Керівник _____
(підпис)

Галаган Ольга Анатоліївна _____
(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер _____
(підпис)

Лівшун Оксана Русланівна _____
(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Додаток 2
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди		
		2022	01	01
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДАЙРЕКС"	за ЄДРПОУ	31777118		
Територія <u>М.КИЇВ</u>	за КАТОТТГ ¹	240		
Організаційно-правова форма господарювання <u>Товариство з обмеженою відповідальністю</u>	за КОПФГ	28.29		
Вид економічної діяльності <u>Виробництво інших машин і устаткування загального призначення, н.в.і.у.</u>	за КВЕД			
Середня кількість працівників, осіб <u>7</u>				
Одиниця виміру: <u>тис. грн. з одним десятковим знаком</u>				
Адреса, телефон <u>бульвар Лесі Українки, буд. 15, м. КИЇВ, М.КИЇВ обл., 01133</u>		2759892		

1. Баланс на 31 грудня 2022р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД		1801006
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	29,8	17,8
первісна вартість	1011	278,0	291,2
Знос	1012	(248,2)	(273,4)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	29,8	17,8
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	447,0	1274,9
у тому числі готова продукція	1103	185,1	185,1
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	13,0	774,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	183,4	22,7
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	541,1	462,6
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	31,2	47,6
Витрати майбутніх періодів	1170	280,5	764,9
Інші оборотні активи	1190	105,6	506,7
Усього за розділом II	1195	1 601,8	3 853,6
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1 631,6	3 871,4

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	11,8	11,8
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	609,8	473,7
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	621,6	485,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	954,0	3368,7
розрахунками з бюджетом	1620	6,2	15,5
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	48,1	48,1
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	1,7	1,7
Усього за розділом III	1695	1 010,0	3385,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	1 631,6	3871,4

2. Звіт про фінансові результати за Рік 2022р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний Період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 071,1	3 353,7
Інші операційні доходи	2120	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	2 071,1	3 353,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(551,8)	(1 656,3)
Інші операційні витрати	2180	(1 548,6)	(1 579,4)
Інші витрати	2270	(106,8)	(86,3)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2 207,2)	(3 322,0)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(136,1)	31,7
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(136,1)	31,7

Керівник _____
(підпис)

Головний бухгалтер _____
(підпис)

Галаган Ольга Анатоліївна _____
(ініціали, прізвище)

Лівшун Оксана Русланівна _____
(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Додаток 3
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство

Дата(рік,місяць,число)

Коди		
2022	01	01
31777118		
UA80000000000624772		
240		
28.29		

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДАЙРЕКС"

за ЄДРПОУ

Територія М.КИЇВ

за КАТОТТГ ¹

Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю

за КОПФГ

Вид економічної діяльності Виробництво інших машин і устаткування загального призначення, н.в.І.у.

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб 7

Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком

Адреса, телефон бульвар Лесі Українки, буд. 15, м. КИЇВ, М.КИЇВ обл., 01133

2759892

1. Баланс на 31 грудня 2023р.

Форма № 1-м Код за ДКУД

1801006

Актив	Код Рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	17,8	33,1
первісна вартість	1011	291,2	344,6
Знос	1012	(273,4)	(311,5)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	17,8	33,1
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	1274,9	1343,1
у тому числі готова продукція	1103	185,1	423,9
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	774,2	91,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	22,7	28,6
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	462,6	126,7
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	47,6	16,8
Витрати майбутніх періодів	1170	764,9	1 148,3
Інші оборотні активи	1190	506,7	414,8
Усього за розділом II	1195	3 853,6	3 169,8
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	3 871,4	3 202,9

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	11,8	11,8
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	473,7	881,6
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	485,5	893,4
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	3368,7	2 267,7
розрахунками з бюджетом	1620	15,5	15,5
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	26,3
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	1,7	-
Усього за розділом III	1695	3385,9	2 309,5
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	3871,4	3 202,9

2. Звіт про фінансові результати за Рік 2023р.

Стаття	Код рядка	Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007	
		За звітний Період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 622,8	2 071,1
Інші операційні доходи	2120	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	4 622,8	2 071,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 478,0)	(551,8)
Інші операційні витрати	2180	(1 632,8)	(1 548,6)
Інші витрати	2270	(104,1)	(106,8)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(4 214,9)	(2 207,2)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	31,7	(136,1)
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	407,9	(136,1)

Керівник _____
(підпис)

Головний бухгалтер _____
(підпис)

Галаган Ольга Анатоліївна _____
(ініціали, прізвище)

Лівшун Оксана Русланівна _____
(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад